

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA
KATEDRA OBCHODNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE
ROZHODČÍ ŘÍZENÍ
V MEZINÁRODNÍM OBCHODNÍM STYKU

VEDOUcí DIPLOMOVÉ PRÁCE: Doc. JUDr. Květoslav Růžička, CSc.

DIPLOMANTKA:

Jana Kubíčková

Gagarinova 801

Liberec 6

460 07

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila
prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze, dne 7. dubna 2006

Kubířková Jana

Ráda bych tímto poděkovala svému vedoucímu diplomové práce, Doc. JUDr. Květoslavu Růžičkovi, CSc., za odborné konzultace a pomoc, kterou mi poskytoval při vypracování této diplomové práce. Za užitečné rady týkající se některých praktických aspektů rozhodčího řízení bych též ráda poděkovala JUDr. Františku Honsovi, PhD., z advokátní kanceláře Brzobohatý, Brož & Honsa, v.o.s.

OBSAH

OBSAH	1
ÚVOD	3
Kapitola 1: ROZHODČÍ ŘÍZENÍ	5
1.1 Pojem „rozhodčí řízení“ a „mezinárodní obchodní arbitráž“	5
1.2 Historický vývoj rozhodčího řízení	8
1.3 Teoretické přístupy k rozhodčímu řízení	9
1.4 Druhy rozhodčího řízení	11
1.4.1 <i>Rozhodčí řízení ad hoc</i>	11
1.4.2 <i>Rozhodčí řízení institucionální</i>	12
1.4.3 <i>Rozhodčí řízení fakultativní</i>	15
1.4.4 <i>Rozhodčí řízení obligatorní</i>	15
1.5 Právní úprava rozhodčího řízení v mezinárodním obchodním styku	16
1.5.1 <i>Vnitrostátní úprava</i>	16
1.5.2 <i>Mezinárodní úprava</i>	17
1.5.3 <i>Ostatní normy vztahující se k rozhodčímu řízení</i>	18
1.6 Výhody a nevýhody rozhodčího řízení	19
Kapitola 2: ARBITRABILITA SPORU	23
2.1 Vymezení pojmu arbitrabilita	23
2.2 Arbitrabilita sporu v českém právu	25
2.3 Úprava arbitrability ve vybraných zahraničních úpravách	27
Kapitola 3: ROZHODČÍ SMLOUVA	32
3.1 Vymezení pojmu a druhy	32
3.2 Právní povaha rozhodčí smlouvy	35
3.3 Forma rozhodčí smlouvy	37
3.4 Obsah rozhodčí smlouvy	39
3.5 Účinky rozhodčí smlouvy	42
3.6 Zánik rozhodčí smlouvy	43

Kapitola 4: OSOBA ROZHODCE V ROZHODČÍM ŘÍZENÍ	45
4.1 Obecně o pojmu rozhodce	45
4.2 Požadavky na osobu rozhodce	45
4.3 Postavení rozhodce v řízení	49
Kapitola 5: ROZHODNÉ PRÁVO A JEHO URČENÍ	53
5.1 Obecně k pojmu „rozhodné právo“ v rámci mezinárodního rozhodčího řízení	53
5.2 Právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu	54
5.3 Právo, jímž se řídí rozhodčí řízení	56
5.4 Právo rozhodné pro meritum projednávaného sporu	59
Kapitola 6: UZNÁNÍ A VÝKON ROZHODČÍCH NÁLEZŮ	67
6.1 Obecně k pojmu uznání a výkonu rozhodčích nálezů	67
6.2 Česká právní úprava uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů	69
6.3 Právní úprava uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů v Newyorské úmluvě	72
ZÁVĚR	79
Seznam použité odborné literatury	81
Seznam článků z odborných periodik	83

ÚVOD:

Institut rozhodčího řízení zaznamenal v posledních desetiletích významný rozvoj, a to nejen v mezinárodních, ale i vnitrostátních vztazích. V mezinárodním obchodním styku dochází ke stále častějším kontaktům mezi fyzickými a právníckými osobami z různých států, ke střetávání odlišných právních řádů a vzniku právních vztahů, jak smluvních, tak i mimosmluvních. V rámci těchto vztahů může docházet ke sporům, které se ne vždy podaří urovnat dohodou zúčastněných stran.

Patrně nejčastějším případem vzniku sporů je porušení smluvních povinností jednou ze stran. Strany, které jsou na počátku své obchodní spolupráce, by tedy měly být maximálně obezřetné při formulaci svého smluvního závazku a tím možným sporům předcházet, případně pamatovat na způsob řešení budoucího sporu. Je třeba podotknout, že ani sebepodrobněji sestavená smlouva nemůže garantovat naprosto bezproblémový průběh obchodní spolupráce a zcela eliminovat riziko vzniku sporu z tohoto závazkového vztahu.

V okamžiku vzniku sporu se strana může domáhat svých nároků buď cestou soudní nebo zvolit cestu arbitráže – ovšem za předpokladu, že mezi stranami byla uzavřena rozhodčí smlouva, případně že se podaří takovou smlouvu uzavřít za existence sporu. Jedná-li se o spor vzniklý ze soukromoprávního vztahu s mezinárodním prvkem a mezi stranami neexistuje rozhodčí smlouva, věřiteli často nezbude, než se se svými nároky obrátit na zahraniční soud. To by ovšem znamenalo pro věřitele značné komplikace např. z důvodu neznalosti cizích procesních předpisů, jazyka řízení, dodatečných nákladů na právní zastoupení apod. Rovněž rychlost takového řízení by mohla být taková, že by věřiteli několikaleté čekání mohlo způsobit značné problémy a konečný výrok soudu, byť i v jeho prospěch, by se tak minul účinkem. Kritice za nepřiměřeně dlouhé soudní řízení přitom čelí prakticky všechny státy EU, a proto pokládám za přirozené, že se strany uchylují k jiným formám řešení sporu, jakými je například rozhodčí řízení.

Toto téma jsem si zvolila proto, že mezinárodní obchodní arbitráž pokládám za velmi důležitou a výhodnou alternativu k řízení soudnímu, neboť stranám nabízí řadu výhod a možností, které soudní řízení nabídnout nemůže.

Cílem této práce je zmapovat základní aspekty mezinárodního obchodní arbitráže a alespoň částečně se pokusit proniknout do této nesnadné a rozsáhlé problematiky. Navzdory tomu, že toto téma pokládám za velmi obtížné, ráda bych v této práci nastínila nejen kladné stránky, které rozhodčí řízení má, nýbrž i některé sporné otázky a úskalí, které mohou být s tímto institutem spojeny.

1. ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

1.1 POJEM „ROZHODČÍ ŘÍZENÍ“ A „MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ ARBITRÁŽ“

Pokud se chceme zabývat samotným pojmem „*rozhodčí řízení*“, považuji především za nutné zdůraznit, že zákonnou definici tohoto pojmu bychom hledali jen velmi těžko. Vymežit tento pojem tak nadále zůstává úkolem pro právní vědu. Stanoviska některých jejích představitelů to ostatně dokládají. Jak zdůrazňuje Jarrosson, „*arbitráž nemá zákonnou definici*“.¹ Podle Veedera „*anglický zákonodárce dokonce záměrně opomněl takovou definici v Arbitration Act z roku 1996*“.² Pozornost zákonodárců byla dosud věnována spíše vymezení pojmu „*rozhodčí smlouva*“, případně vymezení mezinárodního charakteru arbitráže.

Rovněž mezinárodní úmluvy vztahující se k rozhodčímu řízení neposkytují konkrétní definici tohoto pojmu. Evropská úmluva o obchodní arbitráži – vyhláška č. 176/1964 Sb., - (dále jen „*Evropská úmluva*“) uvádí, že: „*Tato úmluva se vztahuje na rozhodčí (arbitrážní smlouvy) uzavřené za účelem urovnání sporů, které vzešly nebo vzejdou z provádění mezinárodního obchodu mezi fyzickými anebo právníckými osobami, které při uzavírání smlouvy měly svůj obvyklý pobyt nebo své sídlo v různých smluvních státech.*“ (čl. I., část 1, písm. a). Za arbitráž pokládá Evropská úmluva „*nejen rozhodování sporů rozhodci ustanovenými pro jednotlivě určený případ (arbitráž ad hoc), nýbrž také rozhodování stálými rozhodčími institucemi*“ (čl. I., část 2, písm. b).

J.- F. Poudret a S. Besson definují arbitráž jako „*smluvní způsob řešení sporů prostřednictvím soukromých osob vybraných přímo nebo nepřímo stranami, které jsou nadány pravomocí spor rozsoudit na místo státního soudnictví a jejichž rozhodnutí má analogické účinky jako rozsudek*“.³

Pro účely této se práce se tedy pokusím obecně vymežit **rozhodčí řízení** jako *projednávání a rozhodování určitých zákonem definovaných druhů sporů nezávislou a*

¹ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 1

² Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 1

³ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 3

neustrannou osobou či osobami (rozhodci), jejichž pravomoci se strany dobrovolně podřídily, a který směřuje k vydání závazného a vykonatelného rozhodnutí.

„**Mezinárodní obchodní arbitráž**“ je oproti tomu významově užším pojmem. „*O mezinárodní rozhodčí řízení (mezinárodní obchodní arbitráž) půjde v případě, kdy bude v rozhodčím řízení projednávám spor z mezinárodního obchodního styku, jinými slovy spor vzniklý v soukromoprávním vztahu s mezinárodním prvkem.*“⁴

Základní právní předpis vnitrostátního původu – zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“) ve své části páté, § 37 odst. 1 hovoří v souvislosti s rozhodčím řízení o vztahu s mezinárodním prvkem, aniž by jej blíže definoval. Rovněž zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPS“) zmiňuje ve svém § 1 vztahy s mezinárodním prvkem, aniž by je vymezoval. Toto vymezení je tak svěřeno teorii. O soukromoprávním vztahu s mezinárodním prvkem tedy můžeme hovořit v případě, že „*vztah k zahraničí u některého jeho prvku je společensky dostatečně významný, není zjevně zanedbatelný*“.⁵ Mezinárodní prvek u soukromoprávního vztahu shledáváme tehdy, jestliže je vztah k zahraničí u:⁶

- **subjektu právního vztahu**
- **skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního vztahu**
- **předmětu právního vztahu**
- **právního vztahu, který právně souvisí nebo je právně závislý na jiném právním vztahu, jestliže se tento hlavní vztah řídí cizím právem**

Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem je možno dělit na:⁷

- **soukromoprávní vztahy s relativně mezinárodním prvkem**
(tyto vztahy mají ve všech svých prvcích vztah jen k jedinému cizímu státu a orgánům tohoto státu by se jevíly jako vnitrostátní vztahy)
- **soukromoprávní vztahy s absolutně mezinárodním prvkem**
(tyto vztahy mají ve svých prvcích vztahy ke dvěma nebo více státům, takže se jeví jako vztahy s mezinárodním prvkem orgánu kteréhokoliv státu)

⁴ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 14

⁵ Kučera Z.: Mezinárodní právo soukromé, Brno 1999, Doplněk, 4. vydání, str. 18

⁶ Kučera Z.: Mezinárodní právo soukromé, Brno 1999, Doplněk, 4. vydání, str. 18

⁷ Kučera Z.: Mezinárodní právo soukromé, Brno 1999, Doplněk, 4. vydání, str. 19

Pro rozhodčí řízení není podstatné, zda se jedná o vztahy s relativně či absolutně mezinárodním prvkem. Podstatná zde není ani státní příslušnost osoby, nýbrž její sídlo, bydliště případně místo podnikání.

Mezinárodní obchodní arbitráž je tedy možno definovat jako „řízení k projednání a rozhodnutí soukromoprávního sporu s mezinárodním prvkem, vzešlého z mezinárodního obchodního styku, ke kterému strany z různých států přistupují na základě rozhodčí smlouvy, uzavřené mezi nimi, a které se uskutečňuje před rozhodcem (rozhodci) nebo stálými rozhodčími institucemi (rozhodčími soudy), kterého nebo které si strany zvolí, resp. kteří nebo které jsou oprávněnou osobou jmenováni“.⁸

Domnívám se, že vytvořit vyčerpávající definici pojmu rozhodčího řízení je téměř nemožné. Proto bych alespoň ráda, byť pouze stručně, zmínila jeho hlavní rysy:

- Jedná se o soukromý způsob řešení sporů, vybraný a řízený stranami.
- Rozhodčí řízení je vnitrostátními právními normami upravený postup, pomocí něhož strany řeší své majetkové spory.
- Tyto majetkové spory musí být určité kvality, tj. spory, které vnitrostátní legislativa umožňuje prostřednictvím v rámci rozhodčího řízení projednat a rozhodnout.
- Může se jednat o soukromoprávní vztahy čistě vnitrostátní povahy či o vztahy s mezinárodním prvkem.
- K projednání a rozhodnutí sporu je nutná dohoda stran o řešení sporu v rámci rozhodčího řízení, která zároveň deroguje pravomoc státního soudnictví.
- Rozhodčí nález není pravomocným rozhodnutím orgánu veřejné moci, rozhodce je soukromou osobou, ale jeho pravomocné rozhodnutí je na základě právních předpisů považováno za řádný exekuční titul.
- Rozhodčí řízení je vždy řízením kontradiktorním. Zahajuje se zásadně na návrh jedné ze stran. Řízení je ovládáno zásadou dispoziční a projednací.
- Rozhodce v rámci rozhodčího řízení nalézá právo, spor skutečně rozhoduje. S konečnou platností stanoví, jaká jsou práva a povinnosti mezi stranami sporu.
- Možnost přezkumu rozhodčího nálezu je velmi omezená.

⁸ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 16

1.2 HISTORICKÝ VÝVOJ ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

Přestože k výraznému rozvoji rozhodčího řízení došlo až ve druhé polovině minulého století, pokládám za důležité zmínit alespoň stručně historický vývoj tohoto institutu. Rozhodčí řízení není v oblasti řešení sporů novým jevem. Ve velmi zjednodušené podobě bylo využíváno již u některých primitivních kmenů, kdy příslušníci těchto kmenů svěřovali rozhodování svých sporů kmenovému náčelníkovi, jehož autoritu respektovali a po té se podřídili jeho rozhodnutí.

Soudní řízení s arbitrážními rysy bylo zaznamenáno i ve starověkém Římě. V době císařství se mění charakter arbitráže - ze soukromé na veřejnou a soukromá arbitráž přetrvává jako další způsob řešení sporů. Dělo se tak na základě dvou smluv – tzv. „*compromissum*“ a „*receptum arbitrii*“.⁹ Na základě první z nich strany sporu přenechaly jeho rozhodnutí rozhodci jako osobě soukromé. Tuto osobu však nemohly jmenovat ani potvrdit tyto strany, nýbrž osoba veřejná. „*Receptum arbitrii*“ poté spočívalo v akceptaci funkce rozhodce.

I ve feudálních státech zůstávají rysy arbitráže zachovány. Zejména s rozvojem obchodu vyvstala potřeba vytvoření zvláštních pravidel obchodování a tak i specifických přístupů k rozhodování sporů. Obchodníci měli potřebu domoci se svého nároku především rychle a bez zbytečných formalit. Proto se tito začínají obracet na jiné obchodníky za účelem řešení sporů. Takto se začíná pozvolna utvářet systém soukromého řešení sporů. S těmito institucemi bylo možno se setkat již ve 13. století, a to zejména v jižní Francii a Itálii, kde byla významná obchodní centra. Jak již bylo výše zmíněno, rozhodci pocházeli z řad obchodníků. Také v Anglii již ve 12. století vznikají tzv. „*Piepowder – Courts*“¹⁰, které fungovaly jako zvláštní soudy pro řešení obchodních věcí, a které jednaly podle určitých ustálených praktik mezi obchodníky.

Na českém území fungoval tzv. „*slubný soud*“¹¹, který zavedl Statut knížete Konráda Oty, a který byl soudem rozhodčím. Význam tohoto soudu postupem času upadal, až za Karla

⁹ Rozehnalová N.: Mezinárodní právo obchodní II. díl Řešení sporů, Brno 1999, Masarykova univerzita, str. 21

¹⁰ Rozehnalová N.: Mezinárodní právo obchodní II. díl Řešení sporů, Brno 1999, Masarykova univerzita, str. 21

¹¹ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 19

IV. dokonce tento soud zanikl úplně. Začaly se vytvářet nové rozhodčí soudy, kde rozhodovali tzv. „*ubrmani*“¹², kteří byli voleni stranami sporu.

Arbitráž, jakožto možný způsob řešení sporů, nabývá na významu zejména v souvislosti s výraznějším rozvojem obchodu a průmyslu. Po 1. sv. válce dochází ke vzniku jednotlivých rozhodčích soudů a center a to i mimo Evropu (př. Káhira, New Delhi, atd.). Tento rozvoj rozhodčího řízení byl do značné míry ovlivněn jednak vnitrostátním zákonodárstvím, jednak mezinárodními úmluvami. Z mnohostranných úmluv jsou to především Protokol o doložkách o rozsudím (Ženeva 1923), Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků (Ženeva 1927), Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů (New York 1958) a Evropská úmluva o obchodní arbitráži (1961). Právním pramenům se podrobněji věnuji v kapitole 1.5.

1.3 TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K ROZHODČÍMU ŘÍZENÍ

Vysvětlit právní povahu rozhodčího řízení není snadnou záležitostí. Postupem času se právní teorie ustálila na následujících čtyřech základních přístupech:¹³

- **Teorie smluvní (kontraktační)**
- **Teorie jurisdikční (rozsudková)**
- **Teorie smíšená (hybridní)**
- **Teorie autonomní (nezávislá)**

Teorie smluvní:

Tato teorie pokládá za výlučný základ pravomoci rozhodců k projednání sporu **smlouvu**. U této teorie jsou zaznamenány dvě její podoby: klasická a moderní. Klasická podoba této teorie vychází z toho, že rozhodce vystupuje jako zástupce stran, jehož úkolem je zjistit obsah dohody mezi stranami a to poté uvést v rozhodčím nálezu.

Moderní smluvní teorie také pokládá smlouvu za základ rozhodčího řízení, ovšem samotný rozhodčí nález, kterým řízení končí, již smlouvou není. Rozhodčí smlouva „*je tak považována za smlouvu sui generis, řídí se vlastními pravidly a dotýká se jak smluvního*

¹² Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 19

¹³ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 20

*soukromého práva, tak i zvláštností rozhodčího řízení“.*¹⁴ V rámci této koncepce je odmítán rozhodující vliv státu na arbitráž a je naopak stavěna do popředí vůle stran (uzavřít rozhodčí smlouvu, podrobit se pravomoci rozhodců, atd.).

Teorie jurisdikční

Tato teorie vychází „z myšlenky uznání pravomoci státu kontrolovat a regulovat veškerá rozhodčí řízení realizovaná v dosahu pravomoci soudů daného státu“.¹⁵ Pro zastánce této teorie je rozhodčí řízení kontradiktorní povahy. Rozhodci v rámci řešení sporu nalézají právo a tato pravomoc je jim svěřena státem a nikoliv dohodou stran. Zákon podle této teorie umožňuje konání rozhodčí řízení, na rozhodčí nález je nahlíženo jako na rozsudek a „v zahraničí bude vynutitelný jako jiné soudní rozhodnutí cizího státu“.¹⁶ Podle § 28 odst. 2 ZŘR je za podmínek v tomto odstavci uvedených přiznán účinek pravomocného soudního rozhodnutí, „takže lze soudit, že se přiklání k rozsudkové teorii“.¹⁷ Zastáncem této teorie je např. Z. Kučera, F. Mann či A. Pillet.

Teorie smíšená

Počátek této teorie je spojován se jménem prof. Sauser-Halla, který arbitráž definoval jako „smíšený procesní institut, sui generis institut, který má svůj původ v dohodě stran a čerpá své jurisdikční účinky z civilního práva“.¹⁸ V rámci této teorie se tedy prolínají prvky výše popsaných teorií. Podle smíšené teorie má „ustavení rozhodce stranami nebo jinou oprávněnou osobou charakter soukromý, ale jakmile je ustaven, pak vystupuje jako soudce a výkon jeho funkce je považován za výkon jurisdikce“.¹⁹ Pro tuto teorii je příznačná existence silné vazby k místu konání rozhodčího řízení, kterou je ale možno do určité míry modifikovat dohodou stran. Právo fora tvoří mantinely pro možnou dohodu stran.

¹⁴ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 21

¹⁵ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 36

¹⁶ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 22

¹⁷ Kučera Z.: Mezinárodní právo soukromé, Brno 1999, Doplněk, 4. vydání, str. 402

¹⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 38

¹⁹ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 15

Teorie autonomní

Představitelé této teorie, která vznikla v druhé polovině 20. století, nahlíží na rozhodčí řízení jako na řízení autonomní vůči národnímu právu a zároveň odmítají zmíněné tři předchozí teorie s tím, že nesprávně vykládají úlohu, kterou rozhodčí řízení má. Za zastávce této spíše okrajové teorie je považován R. David a J. Rubellin-Devichy.

1.4 DRUHY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

Rozhodčí řízení lze dělit z pohledu řady kritérií. Prvním dělením by mohlo být dělení na řízení „čisté“, bez nutného předstupně, a řízení s předstupněm.²⁰ Takovým předstupněm by mohl být například závazek stran pokusit se o smírné řešení či využití některého ze smíšených typu řízení jako je např. Med - arb.²¹ Další z možných členění je řízení bez časového omezení stranami a řízení s časovým omezením daným stranami.²² V případě řízení s časovým omezením daným stranami mají zpravidla strany zájem na tom, aby jejich vzájemné spory byly co nejrychleji projednány a rozhodnuty. Obvykle jsou s tímto typem řízení spojena určitá specifická pravidla, která určují řady stálých rozhodčích institucí nabízející tento druh řízení, a rovněž bývají s tímto řízením spojeny i vyšší poplatky. V některých rádech rozhodčích soudů se pro tento typ řízení používá termín „*expedited arbitration*“.²³ Nejčastěji používané dělení rozhodčího řízení je však následující:

- rozhodčí řízení ad hoc
- rozhodčí řízení institucionální
- rozhodčí řízení fakultativní
- rozhodčí řízení obligatorní

1.4.1 Rozhodčí řízení ad hoc

Pojmovým znakem rozhodčího řízení ad hoc je skutečnost, že toto rozhodčí řízení není pořádáno stálou rozhodčí institucí. Rozhodčí senát či rozhodce je jmenován buď

²⁰ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 43

²¹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 21-22, jedná se o kombinaci mediačního a arbitrážního řízení, kdy se nejprve rozhodce pokusí o smírné řešení sporu formou povinné mediace a teprve jsou-li tato jednání neúspěšná, následuje autoritativní rozhodnutí sporu v rámci rozhodčího řízení.

²² Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 43

²³ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 43

stranami samotnými nebo jmenován k tomu oprávněnou osobou. Strany při volbě rozhodce nebo rozhodčího senátu nejsou vázány žádnou listinou rozhodců a při řízení samotném nejsou vázány žádnými procesními pravidly. Nicméně musí respektovat právní normy státu, v němž se řízení koná, pokud jde o výběr rozhodce či rozhodčího senátu a i v rámci řízení samotného. Strany rovněž mohou využít pro řízení řádu některého ze stálých rozhodčích soudů. S touto volbou je ovšem nutno nakládat obezřetně, neboť stále rozhodčí instituce disponují administrativním a technickým zázemím, s nimiž je při sestavování těchto řádů počítáno.

Naprosto se ztotožňuji s názorem N. Rozehnalové, která se domnívá, že „*tento typ řízení je nevhodný v případech stran nemajících zkušenosti s rozhodčím řízením a tam, kde jsou méně zkušené rozhodci*“.²⁴ Může dojít k situaci, kdy strany nevhodně zformulují rozhodčí smlouvu a v případě vzniku sporu nebude možno rozhodčí řízení uskutečnit vůbec nebo jen za velmi ztížených podmínek (např. strany se v rozhodčí doložce shodnou na osobě rozhodce, ale v okamžiku vzniku sporu tato osoba ztratí způsobilost k výkonu funkce rozhodce či zemře). Obecně pokládám rozhodčí řízení ad hoc za nepřilíš vhodné, neboť je u něj i snadnější možnost zneužití, což se svých důsledcích může vést nejen ke snížení právní jistoty, ale i k poškození reputace rozhodčího řízení jako takového. I přesto může být rozhodčí řízení ad hoc, je-li v souladu s právem využíváno, může být výhodné pro svou flexibilitu a také „*může být levnější než institucionální rozhodčí řízení*“.²⁵ Může být rovněž i jedinou alternativou pro strany, které nejsou schopné se shodnout na některém ze stálých rozhodčích soudů. Arbitráž ad hoc je pro ně formou kompromisu.

1.4.2 Rozhodčí řízení institucionální

O rozhodčí řízení institucionální jde v případě, kdy je spor projednáván a rozhodován před stálou rozhodčí institucí označovanou nejčastěji jako rozhodčí soud či rozhodčí středisko. Tyto stále rozhodčí instituce nabízejí jako svou „*základní činnost rozhodování, resp. i další způsoby řešení sporů*“.²⁶ Stálý rozhodčí soud musí být zřízen podle předpisu státu, v němž má umístěno svoje sídlo. Podle ZŘR (§ 13 odst. 1) mohou být stále rozhodčí soudy zřízeny pouze na základě zákona. Stále rozhodčí soudy mohou vydávat své statuty a řády, které musí být uveřejněny v Obchodním věstníku (§ 13 odst. 2). Tento řád zpravidla

²⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 47

²⁵ Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.: Comparative International Commercial Arbitration, The Hague 2003, Kluwer Law International, str. 35

²⁶ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 44

upravuje vlastní organizaci rozhodčího řízení před touto institucí, orgány, jejich jmenování a pravomoci, způsob jmenování rozhodců (pravidelně vázané na listinu či seznam rozhodců) a často také pravidla o nákladech řízení včetně způsobu jejich placení. Rozhodčí soudy, přestože existují při určitých obchodních nebo jiných podobných komorách, jsou na nich právně nezávislé a zpravidla mají svou vlastní právní subjektivitu. Jsou právníckými osobami.²⁷

Stálé rozhodčí soudy jsou vhodné především pro strany, které nemají příliš zkušeností s rozhodcím řízením, neboť pravidla pro průběh řízení jsou předem daná. Často je ovšem řízení před stálými rozhodčími institucemi spojeno s vyššími náklady a tento faktor bude, podle mého názoru, hrát pro strany velkou roli již při sjednávání rozhodčí smlouvy. Zejména trvalost je jednou z velkých výhod institucionálního rozhodčího řízení. Jak uvádí N. Rozehnalová, „*spory vzniknou často o mnoho let později po vzniku původní smlouvy, zvláště v případě „long-terms contracts“*“²⁸, a proto je institucionální rozhodčí řízení nejen pro tyto spory z těchto smluv vhodnější než rozhodčí řízení ad hoc. Domnívám se, že je vhodné při formulaci rozhodčí doložky zvolit spíše některý z renomovaných stálých rozhodčích soudů, u nichž se dá předpokládat, že budou existovat i za několik let po uzavření smlouvy.

Rozhodčí soud stálý má tedy zpravidla své vlastní:²⁹

- Sídlo
- Statut
- Statutární orgány jednající jeho jménem
- Předem připravená pravidla řízení
- Předem připravená pravidla o nákladech
- Stálý administrativní aparát

Stálé rozhodčí soudy je možno dělit na:

- **Rozhodčí soudy s obecnou působností** (tzn. jsou oprávněné rozhodovat veškeré spory)
- **Rozhodčí soudy specializované** (tzn. jsou zaměřeny jen na spory z určité oblasti majetkových vztahů anebo určitých komodit)

²⁷ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 23

²⁸ Redfern A., Hunter M.: Law and practice of international commercial arbitration, Third edition, London 1999, Sweet&Maxwell, str. 49

²⁹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 44-45

V České republice působí jako jediný stálý nesespecializovaný rozhodčí soud Rozhodčí soud při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR, který je nástupcem stálého rozhodčího soudu při ČSOPK. Ke změně došlo na základě zákona č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky a o některých opatření s tím souvisejících a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb. Jedná se o nezávislý orgán pro rozhodování majetkových sporů nezávislymi rozhodci podle ZRR.³⁰ Tento rozhodčí soud se skládá z předsednictva RS, rozhodců a tajemníka RS. V čele RS je třináctičlenné předsednictvo RS jmenované na dobu tří let představenstvy Hospodářské komory České republiky a Agrární komory České republiky.³¹

V České republice působí dále dva specializované stálé rozhodčí soudy a to:

- **Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s.**
- **Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno**

Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s. byl zřízen zákonem č. 241/1992 Sb., o burze cenných papírů. Původně byl zřízen pouze pro rozhodování sporů z burzovních obchodů, později byla jeho pravomoc rozšířena na rozhodování sporů z obchodů s investičními instrumenty (spory z opcí, futures, z obchodů s investičními cennými papíry, atd.).

Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno byl zřízen na základě zákona č. 29/1992 Sb., o komoditních burzách je oprávněn projednávat a rozhodovat spory z obchodů uzavřených na Českomoravské komoditní burze Kladno a na Obchodní burze Hradec Králové, jakož i spory z mimoburzovních obchodů v oblasti komodit obchodovatelných na burzách.

³⁰ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 55

³¹ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 56

Z renomovaných světových rozhodčích institucí bych jmenovala alespoň následující:

- Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži (*International Chamber of Commerce, International Court of Arbitration*)³²
- Londýnský mezinárodní rozhodčí soud (*London Court of International Arbitration*)³³
- Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu (*Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce*)³⁴
- Mezinárodní středisko pro řešení sporů Americké arbitrážní asociace (*International Center for Dispute Resolution of the American Arbitration Association*)³⁵
- Mezinárodní rozhodčí soud při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni (*International Arbitration Center of the Austrian Federal Economic Center*)³⁶
- Středisko pro arbitráž a mediaci WIPO³⁷ v Ženevě (*World Intellectual Property Organization Arbitration and Mediation*)³⁸

1.4.3 Rozhodčí řízení fakultativní

O rozhodčí řízení fakultativní (též dobrovolné) se jedná v případě, kdy je k jeho uskutečnění nutné uzavření platné rozhodčí smlouvy mezi stranami. Strany tedy mají možnost volby, zda platně uzavřou rozhodčí smlouvu a své nároky uplatní v řízení rozhodčím, či nikoliv.

1.4.4 Rozhodčí řízení obligatorní

Zde jde o případy, kdy jsou spory z určitých typů vztahů projednávány namísto státních soudů rozhodci, aniž by bylo nutno uzavřít rozhodčí smlouvu. Tato obligatornost může vyplývat z mezinárodní smlouvy nebo vnitrostátních předpisů. Dříve existovalo takové

³² Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003, Kluwer Law International, str. 38

³³ Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003, Kluwer Law International, str. 38

³⁴ Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003, Kluwer Law International, str. 38

³⁵ www.adr.org

³⁶ Rozehnalová N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, Praha 2002, ASPI, str. 210

³⁷ World Intellectual Property Organization

³⁸ Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003, Kluwer Law International, str. 40

obligatorní rozhodčí řízení ve vztazích mezi hospodářskými organizacemi členských států bývalého RVHP, a to na základě Úmluvy o řešení občanskoprávních sporů vznikajících ze vztahů hospodářské a vědecko-technické spolupráce v rozhodčím řízení, uzavřené dne 26. května 1972 v Moskvě (Vyhláška Ministra zahraničních věcí č.115/1974 Sb.). Tato úmluva se vztahovala se na případy v citované úmluvě uvedené.

V současné době žádný český právní předpis, pokud jde o problematiku na niž je tato práce zaměřena, obligatorní rozhodčí řízení nestanoví. Naopak pokud jde o spory z investic mezi fyzickými a právnickými osobami a státem, na jehož území tyto osoby investují, dvoustranné smlouvy o ochraně a podpoře investic jako obligatorní rozhodčí řízení jako jeden ze způsobů řešení sporů právě obvykle stanovují.

1.5 PRÁVNÍ ÚPRAVA ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ V MEZINÁRODNÍM OBCHODNÍM STYKU

1.5.1 Vnitrostátní úprava

V České republice je rozhodčí řízení upraveno zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů (ZRŘ), který nabyl účinnosti dne 1.1.1995. Tento zákon znamenal významnou změnu v oblasti rozhodování sporů mimo pravomoc soudů, neboť na rozdíl od předchozího zákona (zákon č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a výkonu rozhodčích nálezů), ZRŘ umožnil řešení příslušné kategorie sporů nejen z mezinárodního obchodu, ale i sporů čistě vnitrostátních. Pokud jde o kategorii sporů, jakož i další podmínky pro rozhodčí řízení, rozvedu tyto otázky v následujících kapitolách.

ZRŘ se vztahuje jak na rozhodčí řízení ad hoc, tak rozhodčí řízení institucionální, upravuje rozhodčí smlouvu, založení pravomoci rozhodce, samotný průběh rozhodčího řízení, rozhodčí nález, atd. Klíčový význam má zejména část pátá nazvaná „Ustanovení o poměru k cizině“, která se aplikují pouze v případě sporů s mezinárodním prvkem a nebo na rozhodčí nálezy vydané mimo území České republiky. Podle § 47 ZRŘ se ovšem „*ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů*“.

Další významnou právní normou, která se týká rozhodčího řízení, je zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“). Ustanovení § 30 ZRŘ umožňuje analogické (přiměřené) použití OSŘ i na řízení před rozhodci („*Nestanoví-li zákon jinak, užití se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu.*“ - § 30 ZRŘ). Nejedná se ovšem o aplikaci přímou, nýbrž je třeba vždy zohlednit specifika řízení před rozhodci. Jak k tomu uvádí komentář k ZRŘ, „*vztah zákona o rozhodčím řízení a občanského soudního řádu a případně dalších předpisů použitelných pro civilní řízení před soudem nelze chápat jako vztah obecného a zvláštního, nýbrž jde o fakultativní analogii.*“³⁹ ZRŘ odkazuje na přiměřené použití OSŘ dále ve svém § 44 („*Nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na řízení před soudem podle tohoto zákona obdobně ustanovení občanského soudního řádu.*“ - § 44 ZRŘ). Toto ustanovení je ovšem záměrně obsaženo v části šesté ZRŘ a umožňuje tedy analogické použití OSŘ pro otázky věcné a místní příslušnosti soudu. V úvahu přichází rovněž aplikace zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen „ZMPS“), zejména jeho kolizních ustanovení.

1.5.2 Mezinárodní úprava

Velký význam pro mezinárodní obchodní arbitráž mají zejména mezinárodní úmluvy, a to jak mnohostranné, tak dvoustranné, které byly vyhlášeny a jimiž je Česká republika vázána. V případě, že zákon stanoví jinak než tyto mezinárodní smlouvy, mají tyto mezinárodní smlouvy aplikační přednost před zákonem. Z mnohostranných mezinárodních úmluv jsou pro Českou republiku závazné následující:⁴⁰

- Evropská Úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1961 (č. 176/1964 Sb.)
- Úmluva o řešení sporu z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965 (č. 420/1992 Sb.) – tzv. Washingtonská úmluva
- Protokol o doložkách o rozsudím z roku 1923 (č. 191/1931 Sb.)
- Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích výroků z roku 1927 (č. 192/1931 Sb.)
- Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 (č. 74/1959 Sb.) – tzv. Newyorská úmluva

³⁹ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, I. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 228

⁴⁰ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 21

Dvoustranné smlouvy o právní pomoci mají za cíl především usnadnit vzájemnou spolupráci a pomoc mezi soudy či jinými orgány dvou států. Upravují tak také otázky uznání a výkonu soudních a v některých případech i rozhodčích nálezů. Z dvoustranných smluv o právní pomoci obsahující otázku uznání a výkonu rozhodčího nálezů bych jmenovala alespoň dvoustranné smlouvy s:

- Chorvatskem (vyhláška č.207/1964 Sb.)
- Jugoslávií (vyhláška č.207/1964 Sb.)
- Portugalskem (vyhláška č.23/1931 Sb.)
- Rumunskem (vyhláška č.1/1996 Sb.)
- Slovenskem (vyhláška č.209/1993 Sb.)
- Slovinskem (vyhláška č.207/1964 Sb.)
- Španělskem (vyhláška č.6/1989 Sb.)
- Švýcarskem (vyhláška č.23/1929 Sb.)
- Tuniskem (vyhláška č.40/1981 Sb.)

1.5.3 Ostatní normy vztahující se k rozhodčímu řízení

Mezi tyto normy patří zejména vzorové dokumenty vypracované Komisí OSN pro právo mezinárodního obchodu UNCITRAL⁴¹. Přijetím Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži z 21. 6. 1985 byla vytvořena unifikovaná podoba moderního rozhodčího řízení. „*I když se zpočátku potýkala tato iniciativa UNCITRAL se značnou skepsí, byla předloha postupně přijata řadou zemí měnících své rozhodčí právo. Řada dalších, mezi nimi i ČR, využily předlohu k obsahové inspiraci.*“⁴² Dalšími dokumenty UNCITRAL jsou „*Rozhodčí pravidla UNCITRAL*“ z roku 1976 a „*Smírčí pravidla UNCITRAL*“ z roku 1981.

Pro úpravu průběhu rozhodčího řízení mají význam i statuty a řady rozhodčích soudů. Stálé rozhodčí instituce si prostřednictvím těchto pravidel utváří ucelený soubor procesních pravidel pro rozhodčí řízení před těmito institucemi. Tím, že si strany zvolí určitou instituci, volí si v podstatě i tato pravidla. ZRŘ uvádí (§ 13 odst. 3 ZRŘ): „*jestliže se strany dohodly na příslušnosti konkrétního stálého rozhodčího soudu a neujednaly v rozhodčí smlouvě jinak, platí, že se podrobily předpisům uvedeným v odstavci 2* (pozn. statuty a řady stálého

⁴¹ United Nations Commission for International Trade Law

⁴² Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 58

rozhodčího soudu publikované v Obchodním věstníku), *platným v době zahájení řízení před stálým rozhodčím soudem.*“

Z těchto pravidel lze jmenovat například:

- Řád Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
- Arbitrážní pravidla Mezinárodního rozhodčího soudu Mezinárodní obchodní komory v Paříži
- Arbitrážní pravidla Londýnského mezinárodního rozhodčího soudu
- Pravidla arbitráže Institutu při Stockholmské Obchodní komoře
- Pravidla arbitráže Mezinárodního rozhodčího soudu při Spolkové hospodářské komoře ve Vídni

1.6 VÝHODY A NEVÝHODY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

Rozhodčí řízení má řadu výhod, pro které je toto řízení často preferováno oproti řízení soudnímu.

- **neveřejnost**

Oproti řízení soudnímu, kde je veřejnost vyloučena jen výjimečně, rozhodčí řízení dává stranám možnost zachování důvěrných informací, obchodního tajemství a zabránění přístupu médií, čímž se zvýší pravděpodobnost utajení sporu. Někteří autoři tak dokonce uvádí, že „*strany pokládají za největší hodnotu důvěrnost, co by základní znak mezinárodní obchodní arbitráže.*“⁴³

- **neformálnost, respektive menší formálnost**

Strany si mohou v rozhodčí smlouvě ujednat pravidla, podle kterých mají rozhodci v řízení postupovat. Pokud si zvolí některý ze stálých rozhodčích soudů, mohou se předem seznámit se základními procesními pravidly pro řízení před těmito stálými rozhodčími institucemi a „*tím odpadá nevýhoda neznalosti procesních pravidel pro tu ze stran (výhoda pro druhou), která vede spor mimo území státu svého sídla.*“⁴⁴ Strany

⁴³ Redfern A., Hunter M.: Law and practice of international commercial arbitration, Third edition, London 1999, Sweet&Maxwell, str. 23

⁴⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 41

se mohou dohodnout, zda bude nařízeno ústní jednání či zda svěří rozhodcům oprávnění rozhodnout bez nutnosti ústního jednání pouze na základě předložených písemností.

- **odlišnost v postavení rozhodců**

Rozhodci nemají postavení státního orgánu, ale soukromé osoby. Jejich úkony proto nejsou považovány za projev státní suverenity, což má významné důsledky zejména v oblasti doručování písemností. Bez ohledu na to, zda je se státem, do něhož má být písemnost doručena, uzavřena smlouva o právní pomoci, může být jakákoliv písemnost včetně rozhodčího nálezu doručena do zahraničí přímo poštou, zpravidla prostřednictvím mezinárodní doručenky.

- **volba rozhodce stranou sporu**

Strany nejenže v rozhodčí smlouvě určují počet rozhodců, ale rovněž si svého rozhodce mohou zvolit. Zpravidla každá strana volí po jednom rozhodci a ti poté zvolí předsedu rozhodčího senátu. Výběr rozhodce je pro stranu klíčový, neboť může vybrat rozhodce, který je kvalifikovaný v dané oblasti, má dostatečné odborné zkušenosti, ovládá jazyk, ve kterém se řízení vede, atd. Zejména ve sporech s mezinárodním prvkem je vhodné zvolit si rozhodce, který dobře zná rozhodné právo. (viz kapitola 5).

- **kvalita rozhodnutí**

Je-li rozhodce znalý a zkušený v oboru, jehož se spor týká, dá se předpokládat, že tento spor skutečně kvalifikovaně rozhodne a jeho rozhodnutí bude tedy i více předvídatelné. Naopak v situaci, kdy se před státními soudy řeší např. složité obchodní spory soudcem, který s danou problematikou přijde do styku jen výjimečně, jeho rozhodnutí může být pro strany sporu velkým překvapením.

- **větší prostor pro autonomii vůle stran, větší flexibilita**

Strany si mohou vybrat stálý rozhodčí soud, zvolit místo jednání, ovlivnit jeho délku (viz. „*expedited arbitration*“), určit jazyk(y) jednání, zvolit právní řád rozhodný pro meritum sporu, některé právní řády dokonce umožňují i volbu procesního práva.

- **jednoinstančnost řízení**

Okamžikem vydání rozhodčího nálezu (nejedná-li se o nález mezitimní) je rozhodčí řízení skončeno. Je sice možnost přezkoumat rozhodčí nález jinými rozhodci, ale pouze za podmínky, že si to strany ujednají. Vzhledem k tomu, „že strany mají především zájem o to, aby rozhodčí řízení skončilo co nejdříve, tato možnost je využívána zcela výjimečně“.⁴⁵ Svou roli zde hraje i finanční stránka věci, neboť přezkoumání rozhodčího nálezu spor dále prodražuje.

- **rozhodčí řízení je rychlejší**

Je všeobecně známo, že řízení před soudem trvá často i několik let, což rozhodně nepřispívá k dobré pověsti státního soudnictví, ani nezvyšuje důvěru ve vymahatelnost práva. Řády některých stálých rozhodčích institucí určují orientační délku trvání řízení, které by se měli rozhodci držet. Strany mohou zvolit i zrychlený způsob řízení, který ovšem bývá výrazně dražší. Nezanedbatelnou výhodou je i skutečnost, že strany doručením písemného vyhotovení rozhodčího nálezu získají pravomocný a vykonatelný titul (za předpokladu, že si strany nesjednaly možnost přezkoumání rozhodčího nálezu nebo pokud tato lhůta marně uběhla).

- **zastupování**

Strany nemusí být povinně zastoupeny advokátem. Je pouze na jejich úvaze, zda se budou hájit samy nebo prostřednictvím advokáta (je možné, aby stranu zastupoval advokát se státu jejího sídla či místa podnikání). Jak jsem již zmínila, není nutné, aby právní zástupce znal procesní právo státu, kde se rozhodčí řízení koná.

- **snadnější vymahatelnost**

Díky Newyorské úmluvě u uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, jíž je v současné době vázáno více než 130 států, je zajištěno také snadnější uznání i výkon cizího rozhodčího nálezu, v případě, že by nebyl dobrovolně splněn.

Na závěr bych zmínila otázku **finanční nákladnosti** rozhodčího řízení. Domnívám se, že by bylo zavádějící tvrdit, že rozhodčí řízení je vždy levnější, než řízení soudní. Je pravdou, že náklady na rozhodčí řízení snižuje skutečnost, že je prakticky jednoinstanční, strana

⁴⁵ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str.17

nemusí být povinně zastoupena místním advokátem atd. Pokud si ale strany zvolí některý z renomovaných stálých rozhodčích soudů, náklady mohou být velmi vysoké. Tyto vysoké poplatky za řízení „mají zabránit tomu, aby před rozhodčí institucí byly rozhodovány spory se zanedbatelnou hodnotou“.⁴⁶

I přesto, že rozhodčí řízení nabízí řádu nezanedbatelných výhod, je možno najít i některé nevýhody. Hlavní nevýhoda může být spatřována v rozdílných vnitrostátních úpravách tzv. arbitrability sporu (blíže v následující kapitole). Strany mohou tento problém částečně eliminovat výběrem vhodného místa konání řízení.

Jako další nevýhodu bych uvedla otázku předběžných opatření. V převážné většině úprav rozhodcům není přiznáno oprávnění rozhodovat o předběžných opatřeních. Pokud tedy strany chtějí předběžného opatření užít, musí v této věci využít pomocné role státních soudů.

Průběh rozhodčího řízení může být rovněž negativně ovlivněn i chováním stran, zejména v případě, kdy jedna z nich má zájem na protahování řízení. Rozhodci totiž nedisponují donucovací pravomocí jakou soudci.

⁴⁶ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 26

2. ARBITRABILITA SPORU

2.1 VYMEZENÍ POJMU ARBITRABILITA

Arbitrabilita znamená způsobilost sporu k projednání a rozhodnutí v rámci rozhodčího řízení. Je tak „*podmínkou platnosti rozhodčí smlouvy a tedy i pravomoci rozhodců*“.⁴⁷ Aby určitý spor mohl být projednán a rozhodnut v rámci rozhodčího řízení, je ovšem nutné, aby možnost podrobit tento spor k řešení tímto způsobem byla umožněna vnitrostátním právním řádem v místě konání řízení.

Arbitrabilita je rozlišována na:⁴⁸

- **arbitrabilitu objektivní**

- ta je dána konkrétním právním řádem. Jedná se o okruh otázek připuštěných právním řádem k projednání a rozhodnutí před rozhodci.

- **arbitrabilitu subjektivní**

- zde se jedná o případ, kdy spor je objektivně arbitrabilní, ale strany samy zúží předmět rozhodčí smlouvy.

Ve sporech s mezinárodním prvkem je nutné stanovit, které právní řády mají vliv na to, resp. přímo určují, zda spor je arbitrabilní či nikoliv. Otázka arbitrability sporu může vyvstat v různých fázích rozhodčího řízení. Ve sporech s mezinárodním prvkem se tedy jedná o právní řády:⁴⁹

- **lex arbitri⁵⁰ – právní řád státu, kde je rozhodci spor projednáván a řešen**

Strany si mohou ujednat místo konání rozhodčího řízení s ohledem rozdílné vnitrostátní úpravy arbitrability. Musí zvážit, zda daný spor je ve státě místa konání arbitrabilní a musí respektovat předpisy tohoto státu. Dá se říci, že arbitrabilita je v podstatě zákonné omezení vůle stran a její nerespektování může vést až ke zrušení rozhodčího nálezu soudem. „*Navázání kritérií arbitrability na lex arbitri není všeobecně přijímáno. Opačný doktrinální názor podřazuje arbitrabilitu sporu pod*

⁴⁷ Poudret, J.F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str.298

⁴⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str: 70

⁴⁹ čerpáno zejména z: Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str.71-72

⁵⁰ Bělohlávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1.vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str.269: v zahraniční literatuře je obvykle tento termín definován jako právo, kterému podléhá nejen způsob vedení sporu a otázky řízení, nýbrž i otázky předběžných opatření, právo podle něhož obecný soud vykonává svůj dohled nad rozhodčím řízením, resp. pomoc rozhodčímu řízení.

*právní řád, jímž se řídí rozhodčí smlouva a nikoliv pod lex arbitri.*⁵¹ Tento názor by umožnil respektovat autonomii vůle stran, pokud si výslovně zvolily právní řád, jímž se má řídit rozhodčí smlouva.

J.- F. Poudret a S. Besson se s tímto názorem neztotožňují a konstatují, že „*tento argument se jim nezdá rozhodující*“.⁵² Autonomie vůle stran je limitována imperativními normami lex arbitri a „*strany nemohou vyloučit kritéria arbitrability stanovená tímto zákonem, i když podřídí rozhodčí smlouvu právu jiného státu*“.⁵³ I já se přikláním k tomuto názoru, neboť považuji za nutné, aby arbitři i strany respektovali vnitrostátní předpisy státu místa, kde se řízení koná. I přesto, že se rozhodčí řízení v mnohém odlišuje od řízení před soudy státními, nemůže existovat zcela mimo právo. Jsou to právě vnitrostátní normy, které rozhodčímu řízení vytyčují mantily.

- **Právní řád státu, kde by měl proběhnout případný nucený výkon rozhodčího nálezu**

Jedná se o místo, kde má strana, jež v řízení neuspěla, své sídlo, místo podnikání, kde vlastní nějaký majetek. Pokud tedy ve státě, kde strana žádá o nucený výkon rozhodnutí, není spor arbitrabilní, nebude moci dojít k nucenému výkonu rozhodnutí a rozhodčí nález nebude mít účinky exekučního titulu, což je hlavním cílem rozhodčího řízení.

- **Právní řád státu, jímž se řídí základní právní vztah (lex causae)**

Rozhodčí smlouva je sice považována za samostatné ujednání, ale i přesto je úzce spjata se smlouvou hlavní (k rozhodčí smlouvě více v kapitole 3). Podle N. Rozehnalové „*tato koncepce odpovídá spíše náhledu na rozhodčí smlouvu jako na institut smluvního práva*“.⁵⁴

⁵¹ Poudret, J.F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str.301

⁵² Poudret, J.F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str.301

⁵³ Poudret, J.F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str.302

⁵⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 71

- **Právní řád, kterým se řídí rozhodčí smlouva**

Strany si pro rozhodčí smlouvu mohou zvolit odlišný právní řád než je *lex causae*. Vnitrostátní předpisy upravující rozhodčí řízení však zpravidla volbu práva v otázce arbitrability nepřipouštějí.

2.2 ARBITRABILITA SPORU V ČESKÉM PRÁVU

Otázka arbitrability je v českém právním řádu řešena v ZRŘ, který stanoví, že „*strany se mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva)*“ (§ 2 odst. 1). „*Rozhodčí smlouvu lze platně uzavřít, jestliže strany by mohly o předmětu sporu uzavřít smír*“ (§ 2 odst. 2).

Aby tedy spor byl arbitrabilní, musí být kumulativně splněny tři podmínky:

- Musí se jednat o spor **majetkový** (nikoliv však spor o výkonu rozhodnutí, spor vzniklý z provádění konkursu a vyrovnání)
- Spor musí být **řešitelný (přímo) před soudy obecnými**
- Ohledně tohoto sporu by strany **mohly uzavřít smír**

ZRŘ nevynezuje pojem „majetkový spor“. Právní teorie pokládá za majetkové spory „*všechny spory, jejichž předmětem je majetek nebo jejichž předmět lze vyjádřit v majetkových hodnotách, tzn. zejména v penězích*“.⁵⁵ Z. Kučera a L. Tichý považují za majetkové spory „*kontradiktorní řízení vedená o návrzích (žalobách), jimiž se navrhovatel (žalobce) domáhá, aby odpůrce (žalovaný) byl uznán povinným poskytnou mu majetkové plnění, tj. zejména plnění peněžité (dodání zboží, provedení určité činnosti) a zdržení se určité činnosti. Obecně je tento pojem možné vymezit tak, že zahrnuje všechny případy, kdy se účastník domáhá plnění, jež má majetkovou povahu či reflex*“.⁵⁶

Podle Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek R 37/1997 je „*majetkový sporem ve smyslu ustanovení ZMPS nutno rozumět nejen spor o majetkové plnění, tj. plnění ocenitelné*

⁵⁵ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 32

⁵⁶ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 73

v penězích, ale také např. i návrh na určení existence či neexistence práva na takovéto majetkové plnění. O uplatnění majetkového práva jde i tehdy, domáhá-li se navrhovatel určovacího výroku, že se odpůrce nestal členem obchodní společnosti. Majetkem je tu nutno rozumět i obchodní podíl společníka (odpůrce) na společnosti s ručením omezeným (se sídlem například v České republice)“.⁵⁷

Okruh sporů, které mohou být projednány v občanském soudním řízení před obecnými soudy stanoví § 7 odst. 1 OSŘ: „*V občanském soudním řízení projednávají a rozhodují soudy spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány.*“ Z toho je možné dovodit, že „*rozhodčí smlouva by byla nepřípustná, kdyby pro určité spory měl být příslušný buď jiný orgán než soud, nebo kdyby byl příslušný sice soud, ale nikoliv přímo, nýbrž jako instance přezkoumávající rozhodnutí jiných orgánů či jako instance čekající na výsledky řízení před jiným orgánem.*“⁵⁸

Další z podmínek je ta, aby strany mohly o předmětu sporu uzavřít smír. Podle § 99 odst. 1 OSŘ lze řízení skončit smírem, připouští-li to povaha věci. Komentáře k OSŘ k tomu uvádí, že povaha věci to vylučuje zejména „*ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, ve věcech statusových a ve věcech, v nichž hmotné právo vylučuje, aby si účastníci upravili právní poměr svými dispozitivními úkony*“.⁵⁹

Věci, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu ve smyslu § 81 odst. 1 OSŘ půjde o řízení ve věci péče o nezletilé, řízení o vyslovení přípustnosti převzetí nebo držení v ústavu zdravotnické péče, řízení o způsobilosti k právním úkonům, řízení opatrovnické, řízení o prohlášení za mrtvého, řízení o dědictví, řízení o určení, zda tu manželství je či není, a další řízení, kde to připouští zákon. Zde bych ráda podotkla, že česká úprava arbitrability patří spíše ke konzervativnějším, v některých zahraničních právních úpravách jsou tendence k arbitrovatelnosti maximálního okruhu sporů.

⁵⁷ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str.29

⁵⁸ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str.28

⁵⁹ J. Bureš a kol.: Občanský soudní řád, Komentář – 1. díl, 6. vydání, Praha 2003, C.H.Beck, str.209

Další skupinou jsou spory, „u nichž jejich povaha vůbec uzavření smíru nepřipouští, tj. věci, jejichž vyřízení dohodou účastníků nepřipouští hmotné právo“.⁶⁰ Jedná se například o zrušení podílového spoluvlastnictví, zrušení společného jmění manželů, atd.

Podle N. Rozehnalové⁶¹ nejsou rovněž arbitrabilní spory, kde se rozhodnutí rozhodců stává podkladem pro jiný typ zápisu s účinky vůči třetím osobám. Odkazuje na komentář k ZRŘ (Mothejzíkova J., Steiner, V. a kol.), který hovoří o vyloučení sporů, které se týkají právních nároků k nemovitostem. Podle názoru K. Růžicky „ZRŘ spory ohledně nemovitostí výslovně z projednání v rozhodčím řízení nevylučuje. Bude záležet na konkrétním sporu a formulaci žalobního petitu, zda arbitrabilita bude dána či nikoliv.“⁶²

Odpověď na otázku, zda je spor arbitrabilní či nikoliv, je pro rozhodčí řízení mimořádně důležitá a její zodpovězení je svěřeno rozhodcům. Pokud shledají, že daný spor arbitrabilní není, měli by rozhodčí řízení zastavit. Pokud tak neučiní a rozhodčí nález je přesto vydán, vystavují strany riziku pozdějšího zrušení rozhodčího nálezu soudem.

2.3 ÚPRAVA ARBITRABILITY VE VYBRANÝCH ZAHRANIČNÍCH ÚPRAVÁCH

„Většina vnitrostátních zákonů upravujících rozhodčí řízení přijala jako kritérium pro definování arbitrability volnou dispozici s právy.“⁶³ Takto tomu je například v Belgii, Itálii, Nizozemsku, Švédsku, ve Francii a Švýcarsku. Nicméně v případě Francie a Švýcarska, není toto kritérium aplikovatelné v případě mezinárodní arbitráže. Německý zákonodárce rovněž přijal za kritérium arbitrability sporu volnou dispozici s právy spolu s kritériem založeném na majetkové povaze sporu.

Nyní bych stručně nastínila, jak je ve vybraných zahraničních právních řádech upravena arbitrabilita sporu:

- **Francie**

Otázku arbitrability řeší článek 2059 a 2060 francouzského občanského zákoníku - Code civil (dále jen „CCfr“), které stanoví, že „všechny osoby mohou uzavřít rozhodčí smlouvy

⁶⁰ Bělohávek A.: Arbitrabilita sporů, Právní rozhledy 3/2003, str. 7

⁶¹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 75

⁶² Růžicka K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk, str. 33

⁶³ Poudret, J.F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 306

o právech, která mají k volné dispozici (čl.2059 CCfr). Není možno uzavřít smlouvu o otázkách osobního statusu, nebo způsobilosti, nebo těch, které se týkají rozvodu nebo rozdělení společného vlastnictví nebo územních korporací nebo právnických osob veřejného práva nebo obecně ve všech případech týkajících se veřejného řádu. Určité typy právnických osob veřejného práva obchodní nebo průmyslové povahy však mohou být právním nařízením zplnomocněny uzavírat rozhodčí smlouvy (čl. 2060 CCfr).⁶⁴ Arbitrabilita sporu s mezinárodním prvkem ve francouzské úpravě ponechává stranou kolizní normy a závisí pouze na mezinárodním veřejném pořádku. Jak k tomu uvádí odborná literatura, „jedná se důsledek principu autonomie tak jak je interpretován francouzskou judikaturou“.⁶⁵ Výše uvedená ustanovení CCfr se tedy neaplikují v případě mezinárodní arbitráže. Tak platí např., „že soukromoprávní důsledky evropského antitrustového práva, stejně jako práva známkového a patentového (s výjimkou platnosti a nulity) jsou arbitrovatelné, včetně výkladu a výkonu licenčních smluv a smluv o autorství. Nejsou arbitrovatelné otázky spadající do exkluzivní kompetence francouzského soudu, jako např. zahájení nebo ukončení konkurzního řízení“.⁶⁶

• Anglie

Arbitrabilita v anglickém právu byla utvářena common law a ani nové právo si neodvážilo ji kodifikovat. Arbitration Act z 1996 o otázce arbitrability nepojednává. Oddíl 81(1) (a) Arbitration Act 1996 si na otázku arbitrability sporu vyhrazuje aplikaci „běžných právních norem“ („any rule of law“, čímž je třeba zejména rozumět common law)⁶⁷. Jak poukazuje Mustill a Boyd, „anglické právo nerozvinulo teorii arbitrability“.⁶⁸ V podstatě jediné všeobecné pravidlo stanovuje za nearbitrabilní spory zasahující „širokou veřejnost“.⁶⁹ „Obecně veškeré záležitosti, kterými jsou postiženy soukromé zájmy stran, jsou arbitrovatelné, včetně soukromých sporů v souvislosti s patenty, ochrannými známkami a záležitostmi antitrustových.“⁷⁰ Naopak nejsou arbitrabilní spory týkající se konkurzního řízení, zdanění, atd.

⁶⁴ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.85

⁶⁵ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str.307

⁶⁶ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.85

⁶⁷ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str.308

⁶⁸ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str.308

⁶⁹ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str.308

⁷⁰ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.86

- USA

Arbitrabilita v mezistátních a mezinárodních sporech je řešena federálním zákonem Federal Arbitration Act 1925⁷¹, který se na tyto typy sporů aplikuje. Aby bylo možné projednat a rozhodnout spor ať už z mezinárodního nebo vnitrostátního obchodního styku v rámci rozhodčího řízení, musí jít o spor, který je možno rozhodnout před americkým soudem. V USA existuje k otázce arbitrability velmi bohatá judikatura. Nejvyšší soud ve svých často komentovaných judikátech značně rozšířil doménu arbitrability v USA. V polovině sedmdesátých let došlo zejména v oblasti antitrustového práva k významným změnám. V kauze Schreck v. Alberto-Culver v roce 1974, „byla přiznána arbitrabilita nároků z amerického práva cenných papírů, pokud vyplývá s mezinárodních obchodních vztahů a dále případ Mitsubishi Motors v. Soler Chrysler-Plymouth z roku 1985, ve kterém bylo zjištěno, že též soukromoprávní nároky z amerického protitrustového práva, pokud se vztahují k výplatě, mohou být rozhodovány v rozhodčím řízení“.⁷² „Nejvýznačnějším přínosem bylo konstatování, že rozhodčí řízení v mezinárodních sporech, byť by zasahovaly do veřejných zájmů, odstraňuje stranickost lokálních (národních) soudů, kde je místní veřejný zájem upřednostňován. Konstatování, že lépe než omezovat strany v možnosti, aby si samy rozhodčím řízením spory v této oblasti upravily, je zesílit státní kontrolu rozhodčích nálezů v mezinárodních sporech, s možností je zrušit z důvodu rozporu s veřejným pořádkem.“⁷³

- Švýcarsko

Švýcarská úprava arbitrability patří jednoznačně k těm liberálnější a její snahou je to, aby maximální okruh sporů byl arbitrabilní. Arbitrabilita je řešena v zákoně o mezinárodním právu soukromém z roku 1987, který ve svém článku 177 stanoví za arbitrabilní každý „právní nárok majetkové povahy“.⁷⁴ „Stačí tedy pokud má spor alespoň nepřímý převážný ekonomický cíl.“⁷⁵ Rozhodci tedy mohou projednat a rozhodnout spory týkajících se finančních či peněžních zájmů spojených se smluvními nebo kvazismluvními vztahy, spory z práva duševního vlastnictví, „za arbitrabilní švýcarská teorie považuje i obchodní spory vycházející z rodinného práva, dědického práva, konkursního práva nebo práva obchodních společností“.⁷⁶

⁷¹ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str.309

⁷² Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.86

⁷³ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.86

⁷⁴ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str.58

⁷⁵ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.84

⁷⁶ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.84

- **Německo**

V německém právu je arbitrabilita upravena v § 1030 Řádu pro civilní řízení (Zivilprozessordnung)⁷⁷ (dále jen „ZPO“). Na základě tohoto ustanovení ZPO mohou být v rozhodčím řízení řešeny a rozhodnuty spory o „majetkové nároky, s nimiž mohou strany „volně nakládat“ a o nichž může být uzavřena dohoda mezi stranami“.⁷⁸ Jde-li o nemajetkový nárok, je tento arbitrabilní, pokud jsou strany oprávněny ohledně něho uzavřít narovnání. V roce 1997, kdy došlo k novelizaci ZPO, mohou být objektem rozhodčího řízení „nejen vztahy soukromého práva, ale i vztahy práva veřejného, pokud mohou být předmětem smlouvy veřejného práva“.⁷⁹

- **Rakousko**

Arbitrabilita sporů je v rakouském právu obsažena v § 577 a násl. Civilního řádu soudního z roku 1895. Spor je možno projednat a rozhodnout v rámci rozhodčího řízení, „pokud mohou strany uzavřít o předmětu sporu narovnání“.⁸⁰ Toto vymezení je velmi široké a tak je svěřeno právní vědě nebo soudní praxi, aby toto ustanovení blíže rozvedla. Právní věda pak dospěla k úvaze, že „je-li rozhodčí řízení přenesením pravomoci soudní, pak v něm nemůže být rozhodováno více, než může rozhodovat soud, a protože je zákonodárce zařadil do občanského soudního řádu, pak zřejmě mínil, že je odvozená od soudní pravomoci ve věcech občanských. S ohledem na to, že narovnání je institut hmotného práva občanského, je pak ohraničena arbitrabilita na tyto vztahy.“⁸¹ V Rakousku tedy nejsou způsobilé k rozhodčímu řízení např. spory o náhradu škody proti jednatelům, spory ve výkonu rozhodnutí, udělení a zrušení práv z duševního vlastnictví, spory týkající se osobního statutu, řízení směnečné, řízení o kartelových dohodách a další.

- **Slovensko**

Slovenská úprava arbitrability je obsažena v zákoně č. 244/2002 Z.z., o rozhodcovskom konaní, ze dne 3. dubna 2002 (dále jen „ZRK“). Tento ZRK nahradil předchozí právní úpravu obsaženou v zákoně č. 218/1996 Z.z. Podle § 1, odst. 1, odst. 2 ZRK je možné v rozhodčím řízení projednat a rozhodnout majetkové spory vzniklé z tuzemských a z mezinárodních obchodněprávních a občanskoprávních vztahů, které mohou strany

⁷⁷ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 76

⁷⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 76

⁷⁹ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str. 83

⁸⁰ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str. 82

⁸¹ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str. 82-83

v řízení před obecnými soudy skončit soudním smírem. Pokud jde o negativní vymezení, nelze v rámci rozhodčího řízení projednat a rozhodnout spory (§ 1, odst. 3 ZRK):

- o vzniku, změně nebo zániku vlastnického práva a jiných věcných práv k nemovitostem
- o osobním stavu
- související s nuceným výkonem rozhodnutí
- které vzniknou v průběhu konkursního a vyrovnávacího řízení

3. ROZHODČÍ SMLOUVA

3.1 VYMEZENÍ POJMU A DRUHY

Samotná způsobilost sporu být projednán a rozhodnut v rozhodčím řízení samozřejmě nestačí k tomu, aby k takovému projednání mohlo skutečně dojít. Mezi stranami musí existovat ještě platná rozhodčí smlouva (přírozně pokud se nejedná o obligatorní arbitráž). Jak jsem již zmínila v úvodu této práce, většina vnitrostátních úprav rozhodčího řízení se soustředila spíše než na definici rozhodčího řízení na vymezení pojmu rozhodčí smlouva. Je pochopitelné, že je rozhodčí smlouvě věnována taková pozornost. Jedná se o základ pro založení pravomoci rozhodců a posléze podmínkou pro řádný rozhodčí nález. Samotná vůle stran podrobit spory k projednávání a rozhodování v rozhodčím řízení nestačí. Je nutné brát v úvahu vnitrostátní právní předpisy, které kladou na rozhodčí smlouvu požadavky, bez jejichž respektování strany účinků zamýšlených uzavřením rozhodčí smlouvy nedosáhnou. Nutno zdůraznit, že uzavřením rozhodčí smlouvy není zahájeno rozhodčí řízení se všemi svými důsledky - to je zahájeno až podáním žaloby u příslušného rozhodce nebo stálého rozhodčího soudu.

Rozhodčí smlouva (arbitration agreement, convention d'arbitrage) je tedy „*projev shodné vůle stran, že v případě vzniku sporu z určitého vztahu nebo již sporu existujícího bude rozhodovat jeden nebo několik rozhodců nebo stálý rozhodčí soud*“.⁸² Vzorový zákon UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži nabízí podle mého názoru velmi komplexní definici rozhodčí smlouvy, a proto bych ji zde ráda uvedla. Ve svém článku 7 (1) definuje rozhodčí smlouvu jako „*smlouvu uzavřenou stranami, dle níž mají být všechny či určité spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout s ohledem na definovaný právní vztah at smluvní či jiné povahy, předloženy rozhodčímu řízení. Rozhodčí smlouva může být ve formě rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě nebo ve formě samostatné smlouvy*“.

Rozhodčí smlouva je tedy ujednání obsahující závazek stran podrobit své spory k projednání a rozhodnutí arbitrovi či arbitrům. Tyto spory se musí týkat určitého právního vztahu. Nejčastěji se spory budou týkat závazků vzniklých ze smluv. Z formulace „*vznikly nebo*

⁸² Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2.vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 36

mohou vzniknout“ vyplývá, že se může jednat o spory již existující nebo spory, které v budoucnu mohou vyvstat nebo nemusí.

Právní teorie i praxe nabízí tři typy rozhodčích smluv:

- **Smlouva o rozhodci**
- **Rozhodčí doložka**
- **Neomezený kompromis**

ZRŘ se o rozhodčí smlouvě zmiňuje v §2 odst. 3, kde uvádí, že: „*Rozhodčí smlouva se může týkat*

- a) jednotlivého již vzniklého sporu (smlouva o rozhodci), nebo*
- b) všech sporů, které by v budoucnu vznikly z určitého právního vztahu nebo vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka)“*

Pokud jde o mezinárodní právní prameny, Evropská úmluva uvádí, že „*k účelům této Úmluvy označení „rozhodčí (arbitrážní) smlouva“ znamená buď rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě nebo smlouvu o rozhodci“*. (Čl. I., odst. 2 písm.a), Evropské úmluvy). Newyorská úmluva nejprve využívá pojmu písemná dohoda, který po té blíže rozvádí: „*Každý smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.*“ (Čl. II, odst.1, Newyorské úmluvy). V ustanovení čl. II, odst. 2 této Úmluvy je dále uvedeno, že pojem „písemná dohoda“ zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů.

Nyní bych stručně rozebrala jednotlivé typy rozhodčích smluv:

Smlouva o rozhodci (*submission agreement, compromis*)⁸³: jedná se o dohodu, kterou strany uzavírají v okamžiku, kdy již určitý spor existuje. Strany dohodou vyjadřují vůli podrobit tento konkrétní spor k projednání a rozhodnutí rozhodcům nebo stálé rozhodčí instituci. Obsahem této smlouvy tedy bude jméno rozhodce (rozhodců) nebo název stálé rozhodčí instituce, případně způsob, jak bude rozhodce (rozhodci) jmenován(i) či určena stálá rozhodčí instituce.

⁸³ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 61

Jak uvádí k této smlouvě odborná literatura, v praxi je uzavření této smlouvy spíše výjimkou. Pokud již spor vznikne a nepodaří se ho urovnat vzájemným jednáním dotčených stran, smlouvu o rozhodci se již zpravidla nepodaří uzavřít, neboť vztahy mezi těmito stranami jsou již výrazně narušeny. Často také rychlé vyřešení sporu není výhodné pro jednu z nich - dlužníka, a proto pro něho bude výhodnější přenechat rozhodnutí sporu státnímu soudu, neboť je pravděpodobné, že toto řízení bude trvat delší dobu, může být spojeno s dalšími náklady a věřitel mnohdy k tomuto řízení ani nepřistoupí.

Rozhodčí doložka (*arbitration clause, clause compromissoire*)⁸⁴: jde o ujednání stran ve smlouvě hlavní, že spory, které by v budoucnu z konkrétního právního vztahu mohly vzniknout, budou projednány a rozhodnuty v rozhodčím řízení, a to buď ad hoc nebo stálým rozhodčím soudem. Hlavní odlišnost tedy oproti smlouvě o rozhodci spočívá v tom, že spor mezi stranami zatím neexistuje a v budoucnu teprve může, ale nemusí vzniknout. Zpravidla se sjednává až na samý závěr jednání stran, až po té, co se strany shodly na obsahu smlouvy hlavní. Strana, která souhlasí se sjednáním rozhodčí doložky a tedy podrobením případného sporu k projednání a rozhodnutí v rozhodčím řízení, by měla zvážit, zda je možné, že v budoucnu spor vznikne, zda bude stranou žalovanou či žalující, co bude pravděpodobnou podstatou sporu apod. Pokud je větší pravděpodobnost, že bude stranou žalovanou, domnívám se, že bude pro tuto stranu výhodnější na rozhodčí doložku nepřistoupit a svěřit případný spor soudnictví obecnému. V případě projednání a rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení se totiž dá předpokládat podstatně rychlejší vyřešení sporu, rychlejší právní moc a vykonatelnost rozhodčího nálezu. Rozhodčí doložka může mít pro strany významné důsledky v budoucnosti, a proto by strany jejímu sjednávání měly, podle mého názoru, věnovat velkou pozornost a zvážit všechny okolnosti konkrétního právního vztahu. Jak konstatuje K. Růžička, „*rozhodčí doložka je nejčastěji používaný typ rozhodčí smlouvy jak v rozhodčím řízení čistě vnitrostátním na území České republiky, tak i v mezinárodní obchodní arbitráži*“.⁸⁵

Neomezený kompromis neboli všeobecné ujednání: jedná se o dohodu stran, která se týká veškerých sporů z určitého stranami vymezeného okruhu právních vztahů a spočívá v závazku stran tyto spory podrobit k projednání a rozhodnutí v rozhodčím řízení. Počet smluv, na které se neomezený kompromis vztahuje, není tedy předem dán. Tento typ dohody využívají zejména strany, které spolu v delším časovém úseku uzavírají větší množství smluv

⁸⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 62

⁸⁵ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 42

a uzavřením neomezeného kompromisu nemusí do každé z těchto smluv vkládat tutéž rozhodčí doložku. Frekvence výskytu této dohody není tak častá jako v případě rozhodčí doložky.

Odborná literatura⁸⁶ se zmiňuje ještě o jednom typu rozhodčí smlouvy, a to **tzv. asymetrické rozhodčí doložce**. Jde o doložku, v níž je sice uvedeno rozhodčí řízení jako způsob řešení sporů, ale jedné ze smluvních stran je ponecháno právo podat na základě své vlastní úvahy žalobu u obecného soudu. Tyto doložky se v minulosti často objevovaly ve smlouvách uzavíraných mezi českými osobami a jejich německými obchodními partnery, přičemž právo podat žalobu u obecného soudu měla pouze německá smluvní strana.⁸⁷ Nutno upřesnit, že záleží na konkrétním právním řádu, zda takovou doložku uzná za platnou či nikoliv. USA nebo Velká Británie je považují za platné, francouzské právo ovšem nikoliv. Pokud jde o české právo, české soudy uznávaly tyto doložky s ohledem na § 37 ZMPS platné. K. Růžička k tomu uvádí: „*není mi z praxe znám jediný případ, kdy by obecný soud došel k názoru opačnému a rozhodčí doložku prohlásil za neplatnou*“.⁸⁸

3.2 PRÁVNÍ POVAHA ROZHODČÍ SMLOUVY

Právní povaha rozhodčí smlouvy je náročnou otázkou, která je právními teoretiky často diskutována. Jejich názory na rozhodčí smlouvu by se daly shrnout do tří základních náhledů:⁸⁹ lze ji považovat za **smlouvu hmotněprávní** (hmotněprávní obsah zahrnuje právní poměry smluvních stran a týká se otázek vzniku, platnosti, trvání, vzájemných povinností a plnění), **smlouvu procesní** (přenesení pravomoci z obecných soudů na rozhodce nebo stálý rozhodčí soud) nebo **smlouvu smíšenou** (smluvní základ s procesními účinky).

Zahraniční právní teoretici nahlíží na rozhodčí smlouvu spíše jako na smlouvu hmotněprávní, čeští teoretici⁹⁰ se kloní spíše k povaze procesní. Podle N. Rozehnalové lze

⁸⁶ Např. Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 43

⁸⁷ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 44

⁸⁸ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 44

⁸⁹ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 37-38

⁹⁰ Raban P.: Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck, str.50

hovořit „o smíšené povaze institutu.“⁹¹ Přiklání se totiž k názorům, které hodnotí rozhodčí smlouvu „jako institut se smluvním základem pohybující se v prostředí procesního práva“.⁹²

Jak konstatuje K. Růžička: „Diskuse o právní povaze rozhodčí smlouvy mohou mít svůj odraz v příslušných právních úpravách rozhodčího řízení, právní praxi však zásadním způsobem neovlivňují. S ohledem na českou právní úpravu rozhodčího řízení lze dospět k závěru, že jde o smlouvu procesní, protože jejím předmětem je jurisdikční pravomoc, tzn. vynětí určitých věcí z pravomoci obecných soudů a přenesení do pravomoci rozhodců.“⁹³

Důležitá je také otázka vztahu smlouvy hlavní a smlouvy rozhodčí. Nejvíce patrné je to zejména u rozhodčí doložky, neboť ta bývá součástí smlouvy hlavní, jako jedno z jejich ustanovení. Je tedy rozhodčí smlouva vždy závislá na existenci smlouvy hlavní nebo představuje relativně samostatné ujednání?

Teorie i praxe preferuje tzv. **doktrínu autonomie, resp. separace obou smluv**⁹⁴ (v common law oblasti se setkáváme s termíny „severability“, „separability“). Tato teorie považuje obě dohody – tedy smlouvu hlavní a rozhodčí smlouvu za samostatné. Pokud tedy strany uzavřou smlouvu obsahující rozhodčí doložku, neuzavřely jednu, ale v podstatě dvě dohody, kdy jedna z nich nesdílí nutně osud té druhé. Může například dojít k situaci, kdy strany uzavřou obě tyto smlouvy pouze ústně, zákon bude považovat za platnou smlouvu hlavní, neboť pro tento smluvní typ nevyžaduje písemnou formu, ale rozhodčí smlouva je při nedodržení písemné formy neplatná. Pokud ale například jedna ze stran nebyla způsobilá k uzavření smlouvy hlavní, bude přirozeně neplatná i rozhodčí doložka, která by byla obsažena ve smlouvě hlavní. Vždy je třeba posoudit, zda se důvod neplatnosti jedné ze smluv vztahuje i na smlouvu druhou či nikoliv.

Doktrína autonomie má úzkou návaznost na **doktrínu pravomoci** (tzv. compétence-compétence) a má za následek skutečnost, že rozhodci jsou nejen oprávněni rozhodovat o své pravomoci, ale rovněž o platnosti či existenci rozhodčí smlouvy. Významné důsledky má doktrína autonomie zejména v oblasti mezinárodní arbitráže. Samostatná existence smlouvy hlavní a smlouvy rozhodčí umožňuje stranám zvolit odlišný právní režim pro každou z nich.

⁹¹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 64

⁹² Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 64

⁹³ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 38

⁹⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 65

Většina moderních zahraničních úprav rozhodčího řízení se přiklání právě k této doktríně autonomie. Někteří autoři v této doktríně spatřují jakési „skutečné nadnárodní pravidlo mezinárodní obchodní arbitráže“.⁹⁵

Pokud jde o českou právní úpravu, vychází také ze samostatnosti obou smluv. Je možné to dovodit jednak z ZRŘ, kde je v § 2 odst. 4 uvedeno, že: „*není-li v rozhodčí smlouvě uvedeno jinak, vztahuje se jak na práva z právních vztahů přímo vznikající, tak i na otázku právní platnosti těchto právních vztahů, jakož i na práva s těmito právy související*“. Výslovně samostatnost obou smluv deklaruje § 267 odst. 3, zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník: „*Je-li součástí jinak neplatné smlouvy dohoda o volbě práva nebo tohoto zákona (§ 262) nebo dohoda o řešení sporu mezi smluvními stranami, jsou tyto dohody neplatné pouze v případě, že se na ně vztahuje důvod neplatnosti. Neplatnost těchto dohod se naopak netýká neplatnosti smlouvy, jejíž jsou součástí*“. Jedná se o kogentní ustanovení, které strany nemohou vyloučit dohodou.

Když jsou tedy obě smlouvy samostatné, jaký vliv má postoupení práv ze smlouvy hlavní na existenci smlouvy rozhodčí? V mezinárodní praxi se ustálil názor, že „*postoupením práv ze smlouvy hlavní se rozhodčí smlouva stává závaznou i pro právního nástupce proto, že dohoda o způsobu řešení sporů před rozhodci představuje neoddělitelnou vlastnost postoupeného práva. Na dohodu o způsobu řešení sporů je tak v převažující mezinárodní praxi názíráno jako a pomocný úkon bez ohledu na samostatnost rozhodčí smlouvy ve vztahu ke smlouvě hlavní*“.⁹⁶ Strany si ovšem v tomto případě mohou dohodnout něco jiného. Velmi jasně se v této otázce vyjadřuje ZRŘ, který ve svém § 2 odst. 5 stanoví, že: „*rozhodčí smlouva váže také právního nástupce stran, pokud to strany v této smlouvě výslovně nevyloučí*“.

3.3 FORMA ROZHODČÍ SMLOUVY

Formě rozhodčí smlouvy je bezesporu významnou otázkou celého rozhodčího řízení, neboť je to právě rozhodčí smlouva, která zakládá pravomoc rozhodců a ovlivňuje posléze i průběh rozhodčího řízení. Většina právních úprav rozhodčího řízení vyžaduje písemnou formu jako podmínku platnosti rozhodčí smlouvy. Ani česká právní úprava není v tomto

⁹⁵ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 138

⁹⁶ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 37

směru výjimkou. Podle § 3 odst. 1 ZRŘ: „Rozhodčí smlouva musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná. Písemná forma je zachována i tehdy, je-li rozhodčí smlouva sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky, jež umožňují zachycení jejich obsahu a určení osob, které rozhodčí smlouvu sjednaly“. Toto ustanovení je velmi moderní a zohledňuje stále častější komunikaci prostřednictvím elektronických prostředků. Jak zdůrazňuje K. Růžička, vyvstává aktuální otázka, zda je rozhodčí smlouva uzavřená výměnou e-mailových dopisů platnou rozhodčí smlouvou. Domnívá se, že „jestliže z jejich obsahu vyplývá, že jde o rozhodčí smlouvu a lze určit osoby, které ji sjednaly (tyto osoby musí být ovšem oprávněny takovou rozhodčí smlouvou sjednat, jsou např. statutárním orgánem), pak nelze mít o její platnosti pochybnosti“. ⁹⁷ A. Bělohávek poukazuje na skutečnost, že nemůže být pochyb o platnosti rozhodčí smlouvy uzavřené stranami za pomoci výměny dokumentů obsahující elektronické podpisy stran ve smyslu zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Pokud by ovšem strany při sjednávání rozhodčí smlouvy elektronického podpisu nevyužily, domnívám se, že i přesto by byla rozhodčí smlouva platně uzavřena, neboť ZRŘ nestanoví jako podmínku použití elektronického podpisu (za předpokladu, že by bylo možné zachytit vůli stran a zároveň tyto identifikovat).

ZRŘ ve svém § 3 odst. 2 dále uvádí: „Tvoří-li však rozhodčí smlouva součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní, k níž se rozhodčí doložka vztahuje, je rozhodčí doložka platně ujednána i tedy, jestliže písemný návrh smlouvy s rozhodčí doložkou byl druhou stranou přijat způsobem, z něhož je patrný její souhlas s obsahem rozhodčí smlouvy.“ Zde jde často o případ, kdy strana smlouvy bez dalšího a na základě písemného návrhu protistrany plnila či jinak se fakticky zachovala. Jak uvádí komentář k ZRŘ⁹⁸, zákon v takových případech nevyžaduje, aby akceptant návrhu tento návrh rovněž písemně potvrdil. „Zákonný předpoklad písemné formy rozhodčí smlouvy tak praxe nechápe příliš formálně.“⁹⁹

I přesto, že některé zahraniční právní úpravy jsou méně náročné pokud jde o požadavek písemné formy rozhodčí smlouvy, strany by přesto měly zvážit uzavření rozhodčí smlouvy právě v této formě. Zejména pokud zvažují, že by přicházelo v úvahu uznání a výkon případného rozhodčího nálezu v režimu Newyorské úmluvy. Ta ve svém článku II., odst. 1, stanoví, že: „Každý Smluvní stát uzná písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit

⁹⁷ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 44-45

⁹⁸ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 49

⁹⁹ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 49

rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením“. V čl. II., odst. 2 Newyorské úmluvy je uvedeno, že „písemná dohoda“: „zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů“. Pokud strana chce dosáhnout uznání a výkonu rozhodčího nálezu, musí podle čl. IV, odst. 1, Newyorské úmluvy spolu s žádostí předložit:

- a) prvopis nálezu řádně potvrzený nebo jeho řádně ověřenou kopii
- b) prvopis ujednání zmíněného v čl. II nebo jeho řádně ověřenou kopii

Evropská úmluva se rovněž formou rozhodčí smlouvy zabývá a dává prostor i pro národní úpravy: „Rozhodčí (arbitrážní) smlouva“ znamená buď rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě nebo smlouvu o rozhodci, přičemž smlouva nebo smlouva o rozhodci jsou podepsány stranami nebo obsaženy ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení, a ve vztazích mezi státy, jejichž zákony nevyžadují, aby rozhodčí smlouva byla učiněna písemnou formou, znamená jakoukoliv dohodu uzavřenou formou dovolenou těmito zákony“. (Čl. I., odst. 2. písm. a). Evropské úmluvy). Formulaci v Evropské úmluvě považuji za vhodnější, neboť se neomezuje striktně na písemnou formu rozhodčí smlouvy, ale umožňuje zohlednit specifické právní úpravy rozhodčí smlouvy v některých státech.

3.4 OBSAH ROZHODČÍ SMLOUVY

Pokud jde o obsah rozhodčí smlouvy, vnitrostátní právní prameny ani mezinárodní smlouvy nestanoví žádné podstatné náležitosti. Z § 2 odst. 1 ZRŘ by se dalo dovodit, že obsahem této dohody by mělo být minimálně:

- Vůle stran vyloučit určité spory z jejich vzájemných vztahů z pravomoci soudů obecných a podrobit je k projednávání a rozhodnutí v rozhodčím řízení
- Určení o jaký okruh sporů se jedná či bude jednat
- Označení stálého rozhodčího soudu, konkrétního rozhodce či způsob jmenování rozhodce

Jako další náležitosti by v rozhodčí smlouvě měly být:

- Počet rozhodců a procedura jejich výběru

- Místo jednání
- Jazyk jednání

Dále je vhodné, nikoliv však nutné v rozhodčí smlouvě uvést:

- Speciální požadavky na kvalifikaci rozhodců
- Možnost přezkoumat rozhodčí nález jinými rozhodci (záleží na pravidlech rozhodčího řízení daného stálého rozhodčího soudu, zda toto umožňuje)
- Zda se strany nejdříve pokusí o smírné řešení sporu například prostřednictvím mediace, konciliace, expertízy apod.
- Úpravu procesních otázek týkajících se rozhodčího řízení
- Zdůraznění principu důvěrnosti
- Časové limity
- Dohoda o rozdělení nákladů
- Dispozice s možným zrušením rozhodčího nálezu
- Závazek stran dobrovolně vykonat rozhodčí nález
- Právo rozhodné pro smlouvu hlavní a pro smlouvu rozhodčí

Obsah rozhodčí smlouvy ovlivňuje také to, pro jaký způsob rozhodčího řízení se strany rozhodly - zda rozhodčí řízení ad hoc, nebo institucionální. V případě, že strany uzavřou rozhodčí smlouvu ve prospěch některé ze stálých rozhodčích institucí, podřizují se i jeho řádu nebo pravidlům pro rozhodčí řízení stanovenými touto institucí. Jak jsem již výše uvedla, ZRŘ k tomu stanoví (§ 13 odst. 3) : „*Jestliže se strany dohodly na příslušnosti konkrétního stálého rozhodčího soudu a neujednaly v rozhodčí smlouvě jinak, platí, že se podrobily předpisům uvedeným v odstavci 2 (pozn. statuty a řády stálých rozhodčích soudů), platným v době zahájení řízení před stálým rozhodčím soudem*“. Strany tak nemusí do detailu upravovat otázky procesního a technického rázu, neboť řády rozhodčích soudů na ně pamatují.

Odlišná situace je v případě rozhodčího řízení ad hoc, kdy strany musí formulovat rozhodčí smlouvu daleko precizněji. Strany mají možnost ujednat si, že se v rámci rozhodčího řízení bude postupovat podle řádu či pravidel některého ze stálých rozhodčích soudů, případně mohou využít Rozhodčích pravidel UNCITRAL. Pokud strany možnosti použít

některý z těchto řádů nevyužijí, měly by procesní otázky týkající se fáze zahájení řízení a samotného průběhu řízení upravit v rozhodčí smlouvě.

Stálé rozhodčí soudy doporučují ve svých řádech znění doložek ve svůj prospěch. Jako příklad bych uvedla následující rozhodčí doložky:

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky:
„Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR podle jeho Řádu jedním (nebo třemi rozhodci)“¹⁰⁰

Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži:
“Všechny spory vzniklé z této smlouvy a nebo v souvislosti s ní budou řešeny s konečnou platností podle Pravidel rozhodčího řízení Mezinárodní obchodní komory jedním nebo více rozhodci jmenovanými podle těchto Pravidel.”¹⁰¹

Londýnský mezinárodní rozhodčí soud
“Any dispute arising out of or in connection with this contract, including any question regarding its existence, validity or termination, shall be referred to and finally resolved by arbitration under the LCIA Rules, which Rules are deemed to be incorporated by reference into this clause. The number of arbitrators shall be [one/three]. The seat, or legal place, of arbitration shall be [City and/or Country]. The language to be used in the arbitral proceedings shall be []. The governing law of the contract shall be the substantive law of [].”¹⁰²

Arbitrážní institut při Stockholmské obchodní komoře ve Stockholmu:
„Any dispute, controversy or claim arising out of or in connection with this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be finally settled by arbitration in accordance with the Rules of the Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce.
The parties are advised to make the following additions to the arbitration clause, as required:
The arbitral tribunal shall be composed of arbitrators (a sole arbitrator).
The place of arbitration shall be
The language to be used in the arbitral proceedings shall be

¹⁰⁰ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 89

¹⁰¹ http://www.iccwbo.org/court/french/clause_type/clause_type.asp

¹⁰² <http://www.lcia-arbitration.com/>

Model Governing Law Clause:

This contract shall be governed by the substantive law of (insert jurisdiction).¹⁰³

3.5 ÚČINKY ROZHODČÍ SMLOUVY

Aby rozhodčí smlouva mohla způsobit zamýšlené následky, musí být platná. Spor musí být arbitrabilní, jak jsem již rozvedla v kapitole 2, musí být dodržena forma předepsaná právními předpisy, projev vůle musí být jasný, určitý, srozumitelný a vážný.

Kromě toho musí být strany způsobilé smlouvu uzavřít. Způsobilost k uzavření rozhodčí smlouvy je shodná s režimem způsobilosti k právům a právním úkonům a procesní způsobilostí a řídí se osobním statutem právnické nebo fyzické osoby. V případě fyzických osob je kritériem pro určení osobního statutu její státní příslušnost nebo domicil. České právo přijalo jako kritérium státní příslušnost (§ 3 ZMPS). „Z kritéria domicilu vycházejí právní řády angloamerické oblasti a též např. Argentiny, Brazílie nebo Švýcarska.“¹⁰⁴ Pokud jde o právnické osoby, způsobilost k právům a právním úkonům vzniká současně a určení osobního statutu je závislé na tom, jaká koncepce ovládá konkrétní právní úpravu. Existují tři přístupy či zásady:

- **Zásada inkorporační**

Tato zásada vychází z toho, že „právní řád přiznává určitému útvaru, seskupení, právní subjektivitu a vytváří z něj právnickou osobu“.¹⁰⁵ Z této zásady vychází i české právo (§ 22 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník).

- **Zásada sídla**

Pro tuto zásadu je kritériem definování osobního statutu právní řád státu, na jehož území má osoba své sídlo. Za sídlo je považováno „*bud' hlavní sídlo administrativy, nebo místo, kde je vykonávána hlavní činnost*“.¹⁰⁶ Důležité je tedy skutečné, nikoliv jen formální sídlo.

¹⁰³ www.sccinstitute.com/uk/Model_Clauses/Rules_of_the_Arbitration_Institute_of_the_Stockholm_Chamber_of_Commerce_English/Model_Arbitration_Clause

¹⁰⁴ Růžička, K.: Právní otázky obchodování se zahraničím, Montanex 1998, Ostrava, str. 27

¹⁰⁵ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 79

¹⁰⁶ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 79

- **Zásada kontroly**

Kritériem je pro tuto zásadu právní řád, jehož státní příslušníci vykonávají rozhodující moc v právní osobě, tj. že ji kontrolují. V současné době není této zásady příliš využíváno. Nicméně např. v USA se používá jako doplňkové kritérium k zásadě inkorporační.

Pokud je tedy rozhodčí smlouva platně uzavřena, má následující účinky:¹⁰⁷

- Dochází ke vzniku závazku mezi stranami této smlouvy podrobit určité ve smlouvě definované spory k projednání a rozhodnutí rozhodci nebo stálému rozhodčímu soudu, který je určen smlouvou.
- Je založena pravomoc (příslušnost) rozhodce nebo stálého rozhodčího soudu k projednání a rozhodnutí sporu.
- Dochází k derogaci pravomoci obecného soudu, který by byl jinak příslušný.
- Vzniká povinnost obecného soudu zastavit řízení na námitku strany, pokud nezjistí, že rozhodčí smlouva je neplatná, nedopadá na konkrétní spor anebo je nezpůsobilá k použití.
- Uplatní se závaznost rozhodčí smlouvy pro právní nástupce smluvních stran (některé právní řády umožňují právní nástupnictví vyloučit).

K těmto účinkům rozhodčí smlouvy bych ráda podotkla, že mohou existovat rozdíly v právních řádech států, kde se má rozhodčí smlouva projevit - tj. zejména v místě sudiště. Považuji za důležité zopakovat, že uzavřením rozhodčí smlouvy nedochází k zahájení rozhodčího řízení, ani ke vzniku litispendence, uzavření rozhodčí smlouvy rovněž neovlivňuje běh promlčecích či prekluzivních lhůt.

3.6 ZÁNÍK ROZHODČÍ SMLOUVY

Rozhodčí smlouva může zaniknout nejen z důvodů vztahujících se k ní samotné, nýbrž i z důvodů její vazby na smlouvu hlavní. Je možné konstatovat, že pokud došlo ke splnění smlouvy hlavní a v souvislosti s tímto plněním nevznikly žádné spory, smlouva rozhodčí rovněž zaniká. Pokud jde o ostatní případy, rozhodčí smlouva nezaniká. Je tomu tak z důvodu koncepce autonomie obou smluv, jak jsem již zmínila výše.

¹⁰⁷ Čerpáno zejména z: Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 92

Další důvody zániku rozhodčí smlouvy jsou tedy ty, které se týkají přímo rozhodčí smlouvy samotné. Případy, kdy může dojít k zániku rozhodčí smlouvy, jsou následující:¹⁰⁸

- Smluvní strany mohou smlouvu po jejím uzavření kdykoliv zrušit a to vzájemnou dohodou. K tomuto zrušení musí dojít písemnou formou, pokud dotčený právní řád vyžaduje písemnou formu pro samotnou rozhodčí smlouvu.
- Pokud došlo k uzavření rozhodčí smlouvy na dobu určitou, zaniká tato uplynutím této sjednané doby. Jak konstatuje K. Růžička: „*V praxi se taková rozhodčí smlouva nevyskytuje, protože by mohla způsobit neřešitelné problémy. Probíhající rozhodčí řízení by totiž nemohlo být skončeno vydáním rozhodčího nálezu, protože uplynutím stanovené doby v průběhu řízení by rozhodci ztratili svůj mandát a svoji pravomoc spor ukončit a vydat závazné rozhodnutí*“.¹⁰⁹
- Je-li uzavřena rozhodčí smlouva ve formě smlouvy o rozhodci pro rozhodčí řízení ad hoc a smlouvou určený rozhodce odmítne přijmout funkci rozhodce, zemře nebo pozbude způsobilosti tuto funkci vykonávat, rozhodčí smlouva rovněž zaniká.
- Pokud ve věcech, na něž se rozhodčí smlouva vztahuje byl vydán konečný rozhodčí nález nebo byl uzavřen smír a tím byly sporné vztahy mezi stranami vyřešeny. Bylo tedy dosaženo účelu rozhodčí smlouvy.
- Došlo-li ke zrušení rozhodčího nálezu, který byl vydán na základě rozhodčí smlouvy, z důvodu, že mezi stranami neexistovala platná rozhodčí smlouva nebo byla tato stranami zrušena.
- Pravomocným rozhodnutím obecného soudu, jímž byla prohlášena rozhodčí smlouva za neplatnou.

¹⁰⁸ Čerpáno zejména z: Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 46-47

¹⁰⁹ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 47

4. OSOBA ROZHODCE V ROZHODČÍM ŘÍZENÍ

4.1 OBECNĚ O POJMU ROZHODCE

Rozhodce je osoba, bez níž by se rozhodčí řízení nemohlo uskutečnit. Jeho úloha v rozhodčím řízení je klíčová a domnívám se, že je to právě „kvalita“ rozhodce, která zásadním způsobem ovlivní průběh a výsledek rozhodčího řízení. Jedna z hlavních výhod rozhodčího řízení spočívá právě v tom, že strany si mohou zvolit „svého“ rozhodce (ať už jednoho či více). Mohou tedy vybrat osobu, kterou považují za odborníka v dané oblasti a u které je pravděpodobné, že právě tyto odborné znalosti zajistí kvalitní rozhodování, což může být někdy problematické při rozhodování soudů státních. Pokud ovšem strany tento výběr podcení a jimi vybraný rozhodce nebo rozhodci svoji práci neodvedou dobře, jimi vydaný rozhodčí nález již přesto zrušit nepůjde (pochopitelně za předpokladu, že nebude dán některý z důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu soudem).

Na osobu rozhodce jsou kladeny určité požadavky, které stanoví právní předpisy upravující rozhodčí řízení. Strany mohou tyto požadavky ještě dále specifikovat, právě z důvodu, aby jejich případný spor byl co nejkvalitněji projednán a rozhodnut. Dá se říci, že řády stálých rozhodčích soudů tato kritéria na osobu rozhodce ještě více zpřísňují. Domnívám se, že je tomu tak proto, aby prostřednictvím „svých“ kvalifikovaných rozhodců zajistily kvalitní rozhodování a nedošlo ke snížení jejich prestiže či poškození jejich pověsti u obchodní veřejnosti.

Pojem „**rozhodce**“ je možno obecně definovat, jako osobu, které je na základě smlouvy mezi stranami svěřena pravomoc projednat a rozhodnout určitý spor mezi nimi v rozhodčím řízení.

4.2 POŽADAVKY NA OSOBU ROZHODCE

Předpokladem k tomu, aby určitá osoba mohla vykonávat funkci rozhodce, je kromě platné existence rozhodčí smlouvy i splnění podmínek, které na tuto osobu kladou nejen

vnitrostátní úpravy rozhodčího řízení, mezinárodní úmluvy, ale i strany samotné či řády stálých rozhodčích institucí. Rozhodcem bude tedy nejčastěji osoba fyzická. „*Některé vnitrostátní úpravy nicméně připouštějí, aby i právnická osoba mohla být určena rozhodcem. Je tomu tak například v Německu a Belgii.*“¹¹⁰ Většina právních úprav stanoví jako požadavek na osobu rozhodce pouze plnou způsobilost k právním úkonům. Přičemž tuto způsobilost je třeba zkoumat podle právních předpisů státu, jehož je tato osoba státním příslušníkem. Rozhodcem tedy může být i cizí státní příslušník.

V České republice jsou požadavky na osobu rozhodce upraveny v části druhé ZRŘ, kde je v § 4 uvedeno: „*Rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý a způsobilý k právním úkonům, pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak*“. (§ 4 odst. 1 ZRŘ). *Cizinec může být rozhodcem, je-li podle práva svého státu způsobilý k právním úkonům; postačí však, je-li způsobilý k právním úkonům podle práva České republiky.*“ (§ 4 odst. 2 ZRŘ). Pokud tedy cizí státní příslušník nemá plnou způsobilost k právním úkonům podle práva svého státu, ale má ji podle českých právních předpisů, může vykonávat funkci rozhodce za předpokladu, že se rozhodčí řízení koná v tuzemsku. Zvláštní právní předpis, na který se odvolává § 4 odst. 1 ZRŘ je zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích a zákon č. 182/1991 Sb., o Ústavním soudu. Soudce žádného z českých soudů nemůže vykonávat funkci rozhodce. „*Českým notářům naopak nebrání žádný právní předpis funkci rozhodce vykonávat.*“¹¹¹ Rovněž slovenský notář může funkci rozhodce vykonávat (§ 6 odst. 4 zákona č. 244/2002 Z.z.) pokud zvláštní právní předpis nestanoví jinak (zákon č. 323/1992 Z.z. o notářoch a notárskej činnosti).

Některé právní úpravy přistupují k otázce inkompatibility funkce rozhodce a soudce mírněji. Kupříkladu nizozemská právní úprava dovoluje soudci akceptovat pravomoc rozhodování jako rozhodce¹¹², rovněž tak švýcarské právo. Za určitých okolností je také možné, aby i soudce německého soudu působil jako rozhodce - a to na základě speciálního povolení, kdy strany požádají soudce o výkon této funkce nebo je takto určen třetí nezávislou institucí.¹¹³

¹¹⁰ Poudret, J.- F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 347

¹¹¹ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2.vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 48

¹¹² Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 101

¹¹³ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 101

Mezinárodní úmluvy vztahující se rozhodčímu řízení se k osobě rozhodce příliš nevyjadřují. Newyorská úmluva o požadavcích na osobu rozhodce mlčí, nepřímo se k ní vyjadřuje v čl. V a to v souvislosti s odepřením uznání a výkonu rozhodčího nálezu z důvodu nesprávného složení senátu (čl. V, odst. 1, písm. d). Zmínila bych ještě Evropskou úmluvu, ta k osobě rozhodce uvádí, že jím mohou být jmenováni i cizí státní příslušníci (čl. III), jinak se přímo k osobě rozhodce nevyjadřuje.

Pokud jde o kvalifikační požadavky na osobu rozhodce, právnické vzdělání není podmínkou pro výkon této funkce. Podle některých názorů to v určitých případech dokonce není ani vhodné.¹¹⁴ Jak uvádí N. Rozehnalová: „*tam, kde právní hodnocení zcela a jednoznačně závisí na posouzení faktické otázky- zda je zboží zkaženo, zda má plnění vady atd. – je na místě rozhodce působící současně jako znalec*“.¹¹⁵ Kvalifikace rozhodce pochopitelně záleží i na povaze sporu. Právě výběr rozhodce – odborníka v problematice, jež je podstatou sporu, může výrazně ovlivnit kvalitu rozhodčího nálezu. Domnívám se, že je vhodnější, aby rozhodce právní vzdělání měl a s rozhodčím řízením měl zkušenosti. Pokud bude v rámci rozhodčího řízení nutné posoudit otázky např. technického rázu, má rozhodce možnost využít služeb znalce v daném oboru.

Pokud jde o stálé rozhodčí instituce, tyto pravidelně vedou listinu či seznam rozhodců a strany jsou touto listinou zpravidla vázány při svém výběru rozhodců, uzavřou-li rozhodčí smlouvu ve prospěch této instituce. Tyto stálé rozhodčí instituce velmi často stanoví požadavky na osobu, která může být zapsána u této instituce jako rozhodce. Chtějí tak zajistit poskytování kvalitních a kvalifikovaných služeb, neboť jejich cena není rozhodně zanedbatelná, zejména v případě mezinárodního rozhodčího řízení. Jak uvádí čl. IV odst. 1 Statutu Rozhodčího soudu při HK ČR a AK ČR, „*může být na listinu rozhodců zapsána osoba, která si svou činností osvojila způsobilost pro funkci rozhodce a jejíž vědomosti a zkušenosti včetně znalosti práva ve spojení s osobními vlastnostmi dávají záruku úspěšného výkonu funkce rozhodce. Státní občanství České republiky není pro zápis na listinu podmínkou. O zapsání na listinu a o vypuštění z listiny rozhoduje předsednictvo Rozhodčího soudu*“.¹¹⁶ Skutečnost, že je určitá osoba vedena na seznamu rozhodců u stálého rozhodčího soudu,

¹¹⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 102

¹¹⁵ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 102

¹¹⁶ Růžička K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2. vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk, str. 50

ovšem automaticky neznamená, že bude skutečně tuto funkci vykonávat. Funkci rozhodce začne tato osoba vykonávat až v okamžiku, kdy je stranou jmenována.

Rozhodci by měli být rovněž dobře jazykově vybaveni, obzvláště v případě mezinárodního rozhodčího řízení. Velmi důležité je to, aby rozhodce stranou vybraný byl nestranný a nezávislý a nemohly se tak objevit pochybnosti o jeho podjatosti. „*Základním principem mezinárodní obchodní arbitráže, je to, že rozhodce musí být a zůstat nestranný a nezávislý.*“¹¹⁷ Nezávislý a nestranný musí být tedy nejen na počátku rozhodčího řízení, nýbrž i po celou jeho dobu. Jak uvádí A. Bělohlávek, „*možnou podjatost, tj. nedostatek nezávislosti, je nutno vždy chápat v závislosti na konkrétních okolnostech.*“¹¹⁸

Jak například nahlížet na situaci, kdy je rozhodce před svým jmenováním stranami kontaktován? Tato praxe bývá zejména v zahraničí běžná, neboť správná volba rozhodce může být pro strany klíčová. Domnívám se, že o osobě takového rozhodce by neměly vyvstat pochybnosti za předpokladu, že během toho setkání se stranami budou dodržena určitá pravidla. Strany pochopitelně musí zjistit, zda by tato osoba byla ochotna přijmout funkci rozhodce v daném případě, musí se ujistit o odborných znalostech této osoby, jazykových předpokladech, časových možnostech atd. Strany by ovšem tuto osobu neměly seznamovat s konkrétními skutečnostmi vztahujícími se k předmětu sporu. Mezinárodní rozhodčí soud při mezinárodní obchodní komoře v Paříži se k této otázce rovněž vyjadřoval a v současné době zaujímá názor, že za určitých podmínek „*považuje často za nezbytné, aby strany měly možnost vybrat si správného rozhodce a zjistit, zda je tento pro svou funkci vhodný a způsobilý.*“¹¹⁹ Některé stálé rozhodčí instituce jako např. Mezinárodní rozhodčí soud při mezinárodní obchodní komoře v Paříži, Mezinárodní rozhodčí soud Hospodářské komory Rakouska aj. zavedly povinnost rozhodce před svým potvrzením do funkce zpracovat a podepsat prohlášení o své nezávislosti, v němž musí uvést veškeré případné výhrady ohledně své nestrannosti a okolnosti, které by mohly znamenat ohrožení jeho nestrannosti nebo které by mohly být některým z účastníků vyhodnoceny jako porušení zásady nestrannosti.

¹¹⁷ Redfern A., Hunter M.: Law and practice of international commercial arbitration, Third edition, London 1999, Sweet&Maxwell, str. 210

¹¹⁸ Bělohlávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 81

¹¹⁹ Bělohlávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 83

4.3 POSTAVENÍ ROZHODCE V ŘÍZENÍ

Rozhodce vystupuje v řízení vždy jako soukromá osoba. Jmenováním stranami je mu svěřena pravomoc projednat a rozhodnout konkrétní spor, ale aktem jmenování se nestává orgánem státu. I když v určitém směru je jeho postavení v řízení podobné postavení soudce, není nadán pravomocemi donucovacími. Nemůže tak např. donutit svědky či znalce, aby se dostavili k ústnímu jednání, aby něco předložili apod. Aby ovšem bylo zabezpečeno správné fungování rozhodčího řízení, mohou být v případě potřeby využity, jako orgány pomocné, soudy státní. Dá se předpokládat, že pomocná role soudů v těchto případech není příliš často využívána, neboť strany sporu si většinou sami zajistí přítomnost svědků svědčících v jejich prospěch či důkazy podporující jejich tvrzení.

Zajímavá a v odborné literatuře často diskutovaná, je otázka vztahu rozhodce a strany, která jej jmenovala. Jak uvádí N. Rozehnalová¹²⁰, v praxi se můžeme setkat s náhledem, že tento vztah není vztahem neutrálním, ale naopak rozhodce je považován za advokáta strany či jejího zástupce v řízení. Osobně se ale přikláním k řešení, které preferuje většina moderních úprav rozhodčího řízení. Tyto úpravy požadují, aby rozhodce byl osobou nestrannou a nezávislou na stranách. Porušení tohoto požadavku by mohlo vyústit až ve zrušení rozhodčího nálezu. V této souvislosti bych se ráda zmínila o usnesení Ústavního soudu, kdy se tento zabýval otázkou, zda rozhodčí nálezy RS při HK ČR a AK ČR je pravomocným rozhodnutím orgánu veřejné moci podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky, resp. podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu a dospěl k názoru, že „RS při HK ČR a AK ČR není orgánem veřejné moci, a tudíž ani jeho rozhodčí nálezy nemohou být rozhodnutím orgánu veřejné moci podle výše uvedených ustanovení“.¹²¹ S tímto názorem zcela souhlasím, nicméně v tomto usnesení Ústavní soud vyslovil další názor, který pokládám za více než sporný a sice, že „charakter rozhodčí činnosti je založený smlouvou delegující vůli stran a její výsledek je kvalifikovanou formou závazku a jako takový je též závazný. Rozhodce nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tedy není delegovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud“.¹²² Domnívám se, že Ústavní soud při

¹²⁰ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 103-104

¹²¹ usnesení ÚS, sp.zn. IV. ÚS 174/02

¹²² usnesení ÚS, sp.zn. IV. ÚS 174/02

formulaci tohoto názoru zcela opominul základní rys rozhodčího řízení a to ten, že jde o rozhodování majetkových sporů nezávislými a nestannými rozhodci. Pokud by tedy rozhodce působil jako zástupce stran, mohla by zcela oprávněně vystat otázka jeho možné podjatosti a mohl by být dán důvod pro zrušení případného rozhodčího nálezu soudní cestou. Princip nestrannosti a nezávislosti rozhodce pokládám za klíčový pro rozhodčího řízení jako takové. Rovněž rozhodčí nález nepokládám za kvalifikovanou formu závazku, ZRŘ přiznává rozhodčímu nálezu účinky pravomocného a vykonatelného rozhodnutí (§ 28 odst. 2 ZRŘ).

Pokud jde o postavení rozhodce v rozhodčím řízení, jak výstižně uvádí J.- F. Poudret a S. Besson, „*rozhodce vykonává soukromé poslání, jehož základem je smlouva podřízená soukromému právu*“. ¹²³ Tento přístup se podle těchto autorů ustálil prakticky ve všech právních řádech. Dokonce i anglické právo, které se v minulosti stavělo zdrženlivě k přístupu, podle kterého je pravomoc rozhodce založena na smlouvě, dnes připouští, že existuje určitá vazba mezi rozhodcem a stranou, která ho jmenovala. Odborná literatura používá pro vyjádření této vazby termínu „*contrat d'arbitre*“¹²⁴, „*receptum arbitri*“¹²⁵ či „*arbitrator's contract*“¹²⁶, přičemž tento termín by se dal přeložit jako „rozhodcovská smlouva“. Je ovšem třeba zdůraznit, že bez pravomoci, kterou přiznává rozhodci přímo zákon upravující rozhodčí řízení, by samotná rozhodcovská smlouva nepostačovala k naplnění cílů rozhodčího řízení. Důležitou roli tedy hraje vnitrostátní úprava v místě konání řízení, která statut a postavení rozhodce blíže rozvede.

Někteří autoři nahlízejí na rozhodcovskou smlouvu jako na smlouvu mandátní. Já se však spíše přikláním k doktríně a judikatuře francouzské, která vztahu mezi rozhodcem a stranou přisuzuje režim *sui generis* a kvalifikuje ho jako „*smlouvu o dosazení do funkce*“.¹²⁷ K podobnému přístupu se přiklání také belgická a italská úprava.

Určitá pravidla jsou však společná prakticky pro všechny právní řády:¹²⁸

- Rozhodcovská smlouva nemůže být platně uzavřena, pokud rozhodce výslovně úlohu rozhodce nepřijme, přičemž toto přijetí musí být písemné.

¹²³ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 388

¹²⁴ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 388

¹²⁵ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 388

¹²⁶ Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.: *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003, Kluwer Law International, str. 278

¹²⁷ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 390

¹²⁸ čerpáno zejména z: Poudret, J.-F., Besson, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 390-391

- Nikdo není povinen funkci rozhodce přijmout.
- Rozhodce je vázán ke všem stranám řízení, nikoliv pouze ke straně, která ho jmenovala.
- Pokud se rozhodce vzdá bezdůvodně funkce, je založena jeho odpovědnost vůči všem poškozeným stranám.

Na závěr této části bych se ráda alespoň krátce zamyslela nad otázkou odpovědnosti rozhodce za výkon jeho funkce. ZRŘ stejně jako většina právních řádů k této otázce mlčí. Pokud bych se přiklonila k názoru, že mezi rozhodcem a stranou existuje smlouva *sui generis*, jistě by v případě jejího porušení mohla strana nebo strany uplatnit nárok na náhradu škody z důvodu porušení smluvních povinností rozhodce. Významná právní zásada „*Pacta sunt servanda*“ by se nepochybně vztahovala i na tyto případy. Lze si tak například představit situaci, že strany uplatní nárok na náhradu škody v případě, kdy je rozhodcovské smlouvě ujednáno, že rozhodčí nález bude vydán v určité lhůtě a úmyslným jednáním rozhodce se tak nestane apod. Odpovědnost rozhodce by zde byla založena z důvodu jeho zaviněného porušení smluvních povinností.

Domnívám se, že by rovněž mohla být založena odpovědnost rozhodce za porušení jeho zákonných povinností souvisejících s výkonem funkce rozhodce, jako například povinnost rozhodovat nezávisle a nestranně, porušení povinnosti mlčenlivosti apod.

Pokud jde o trestněprávní odpovědnost rozhodce, podle mého názoru by mohlo dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, například v situaci, kdy by rozhodce přijal odměnu za svou rozhodcovskou činnost a neměl ani v úmyslu rozhodčí nález vydat, eventuálně naplnění skutkové podstaty trestného činu přijímání úplatku¹²⁹ podle § 160 odst. 1 nebo odst. 2, zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Situace se může lišit v případě *ad hoc* arbitráže, kdy je riziko vzniku těchto případů vyšší než u institucionální arbitráže.

S otázkou odpovědnosti rozhodce za rozhodování úzce souvisí i problematika jeho ochrany, tedy zda by měl požívat stejný typ ochrany jakou soudce. Jak uvádí N. Rozehmalová

¹²⁹ úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok: § 162a odst. 1, zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

¹³⁰, v literatuře věnované této otázce se objevuje konstatování, že rozhodci mají v průběhu a po vydání rozhodčího nálezu sdílet týž typ ochrany jako soudci. Z tohoto pohledu je zajímavá úprava anglická, která imunitu rozhodce výslovně upravuje. Před vstupem Arbitration Act 1996 v platnost, common law přiznávalo rozhodci imunitu srovnatelnou s imunitou soudců a to pro jednání, jichž se dopustili při výkonu jejich „soudní“ funkce. Tato imunita byla potvrzena v kauzách *Sutcliffe v. Thackrah*¹³¹ a *Areson v. Areson*¹³² a posléze výslovně zakotvena v části 29 (1) Arbitration Act 1996 s tím, že „rozhodce není odpovědný za jednání nebo opominutí, ke kterým dojde v rámci výkonu funkce rozhodce s výjimkou případů, kdy tento nejednal v dobré víře“.¹³³ Podle *Departmental Advisory Committee on Arbitration Law*, „tato imunita je ospravedlněna zajištěním nezávislosti rozhodce a chrání před situací, kdy by výsledek řízení vyústil do nového řízení tentokrát proti rozhodci“.¹³⁴ Jak uvádí J.- F. Poudret a S. Besson: „anglické právo se odlišuje od ostatních národních právních úprav svým přístupem, ale ne svými praktickými důsledky“.¹³⁵ I když v podstatě jako jediná právní úprava svěřuje rozhodci „soudcovskou“ imunitu, ostatní právní řády jdou cestou, která vede k podobným důsledkům a to tím, že přizpůsobí principy smluvní odpovědnosti specifikům činnosti rozhodce. Souhlasím s názory J.- F. Poudreta a S. Bessona, kteří se domnívají, že „kromě jednání nebo opomenutí soudní povahy by měl být rozhodce plně odpovědný“.¹³⁶

¹³⁰ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 111

¹³¹ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 397

¹³² Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 397

¹³³ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 397

¹³⁴ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 397

¹³⁵ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 397

¹³⁶ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 398

5. ROZHODNÉ PRÁVO A JEHO URČENÍ

5.1 OBECNĚ K POJMU „ROZHODNÉ PRÁVO“ V RÁMCI MEZINÁRODNÍHO ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

V rámci mezinárodního rozhodčího řízení, kde dochází k projednávání a rozhodování sporů s mezinárodním prvkem, je otázka rozhodného práva otázkou významnou, neboť právě v rámci těchto vztahů dochází ke kontaktům s více právními řády. V rámci jakéhokoliv sporu by se měly odpovědi hledat primárně v hlavní smlouvě uzavřené mezi stranami sporu. Znamená to, že ne vždy bude nutné rozhodné právo určovat a odpověď bude možné nalézt již v samotné smlouvě, z níž vznikl spor. Rozhodným právem není jen právo hmotné, ale i právo procesní. V mezinárodním rozhodčím řízení se rozhodné právo objevuje ve třech podobách, kterými jsou:¹³⁷

- **právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu**
- **právo, kterým se řídí rozhodčí řízení**
- **právo rozhodné pro meritum projednávaného sporu**

Pro určení rozhodného práva je zajímavou otázkou význam místa konání rozhodčího řízení, tedy místo sudiště. Jak uvádí N. Rozehnalová, i přes určité změny ve vývoji, v mnoha ohledech zůstávají aktuální slova H. Holtzmanna: „*Místo konání arbitráže ovlivňuje to, které právo „ovládá“ řízení, co může být rozhodováno, kdo bude rozhodcem a jako bude prováděno řízení*“.¹³⁸ Pokud jde tedy o rozhodné právo, sudiště má tedy vliv na určení:¹³⁹

- procesního práva, tj. procesních pravidel, na základě kterých rozhodují rozhodci
- kolizních norem a tedy i o právním řádu pro meritum sporu, jako i možnost použít rozhodování podle *lex mercatoria*, zásad spravedlnosti apod.
- způsobu zohlednění či aplikace práva veřejného

¹³⁷ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 587

¹³⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 117

¹³⁹ čerpáno zejména z: Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 119.

Existují dva teoretické přístupy:

- **teritoriální přístup** – v rámci něhož výběr sudiště znamená i výběr právních norem, které určují rozsah volnosti stran či rozhodců. Tento proud je spíše tím starším, tradičnějším a jednou z jeho výhod je předvídatelnost přístupu rozhodců a tím i větší právní jistota.
- **smluvní přístup** – kde výběr sudiště neznamená nutně volbu právních norem daného místa a pokud jde o otázku rozhodného práva, strany i rozhodci disponují podstatně větší volností. V rámci tohoto přístupu je markantnější snaha o odpoutání se od místa sudiště a připuštění vyšší autonomie vůle stran i rozhodců.

Optimální bude zřejmě řešení, které také často různé legislativní úpravy volí, a tím je tyto dva přístupy vzájemně vhodně kombinovat, aby byla respektována jak vazba na lex arbitri, tak i autonomie vůle stran. V následující části bych blíže rozvedla výše uvedené tři podoby rozhodného práva v rámci mezinárodního rozhodčího řízení a to ve fázi nalézací.

5.2 PŘÁVO ROZHODNÉ PRO ROZHODČÍ SMLOUVU

Při určení práva rozhodného pro rozhodčí smlouvu je třeba rozlišit právo, jímž se bude řídit sama přípustnost rozhodčí smlouvy, její ostatní náležitosti, forma či způsobilost stran takovou smlouvu uzavřít.

- **Přípustnost rozhodčí smlouvy:**

Jak výslovně uvádí ZRŘ v § 36 odst. 1, „*Přípustnost rozhodčí smlouvy se posuzuje podle tohoto zákona.*“. Toto ustanovení znamená, že pokud rozhodčí řízení probíhá v České republice, arbitrabilita sporu se řídí ZRŘ a strany nemohou arbitrabilitu sporu podřídít jinému právnímu řádu. Tento přístup se dá považovat za spíše konzervativní. Existují ovšem i právní řády, které k této otázce přistupují liberálněji, jako například úprava francouzská, která připouští i pro otázku přípustnosti rozhodčí smlouvy volbu rozhodného práva stranami.¹⁴⁰ K otázce arbitrability sporu a tedy přípustnosti rozhodčí smlouvy odkazují na kapitolu 2, kde jsem tuto problematiku podrobněji rozpracovala.

¹⁴⁰ M.Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 588

- **Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy:**

ZRŘ ve § 36 odst. 1 dále uvádí: „*Ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy se posuzují podle tohoto zákona, jestliže rozhodčí nález má být vydán v tuzemsku*“. Těmito ostatními náležitostmi je myšleno např. způsobilost rozhodců, jejich nezávislost a nestrannost či okolnosti mající vztah k samotnému uzavření smlouvy. Jak uvádí M. Pauknerová, „z § 36 odst.1 ZRŘ lze dovodit obecnější pravidlo, podle něhož pro náležitosti rozhodčí smlouvy s výjimkou otázky její přípustnosti je rozhodným právo státu, v němž má být rozhodčí nález vydán. To znamená, že pokud by měl být rozhodčí nález vydán v zahraničí, přichází v úvahu aplikace cizího práva. Samotná arbitrabilita však bude i v takovém případě posuzována podle *legis fori*.“¹⁴¹

- **Právo rozhodné pro formu rozhodčí smlouvy**

Odpověď na tuto otázku nalezneme v § 36 odst. 2 ZRŘ, kde je uvedeno následující: „*Pro formu rozhodčí smlouvy platí právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy; stačí však, jestli bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle*“. Podle M. Pauknerové se v tomto ustanovení „*promítá moderní doktrína mezinárodního práva soukromého, podle níž je platnost smlouvy zásadně podrobena stejnému právu jako ostatní náležitosti smlouvy*“.¹⁴² I když tedy právo místa, kde došlo k projevu vůle nepředepisuje písemnou formu, domnívám se, že písemná forma je vhodnější zejména pro právní jistotu zúčastněných stran.

- **Právo rozhodné pro způsobilost stran uzavřít rozhodčí smlouvu**

Tato otázka není ZRŘ přímo řešena, a proto se aplikuje zásada, že způsobilost stran k uzavření rozhodčí smlouvy je shodná s režimem způsobilosti k právům a právním úkonům a procesní způsobilosti a řídí se osobním statutem právnické nebo fyzické osoby. Pokud jde o fyzické osoby, podle české právní úpravy obsažené v § 3 odst. 1 ZMPS se způsobilost osoby k právům a právním úkonům řídí právním řádem státu, jehož je příslušníkem. Pokud však činí na území České republiky právní úkon cizinec stačí, že je k úkonu způsobilý podle českého práva (§ 3 odst. 2 ZMPS). Co se týče právnických osob, výše jsem uvedla, že existuje několik zásad, podle nich se určuje osobní statut těchto osob.¹⁴³ České právo vychází se zásady inkorporační a rozhodným právem je právní řád, podle kterého byla tato osoba založena.¹⁴⁴

¹⁴¹ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str.588

¹⁴² M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str.589

¹⁴³ viz kapitola 3.5 str. 36

¹⁴⁴ § 22 zákona č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník

5.3 PŘÁVO, JÍMŽ SE ŘÍDÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

Jednou z výhod a zároveň i specifíků rozhodčího řízení je možnost stran a rozhodců vyhnout se aplikaci civilních kodexů, kterými se řídí průběh procesů před státními soudy. Strana, která není „na domácí půdě“, se tak nebude cítit znevýhodněna a oslabena z důvodu neznalosti cizích procesních předpisů tak, jak by tomu mohlo být v případě řízení soudního probíhajícího na cizím území. Rozhodčí řízení tedy není zcela podřízeno procesním předpisům místa konání řízení, tak jako je tomu v případě řízení před soudy státními, a dává možnost více se přizpůsobit zvláštnostem daného případu a vyhnout se zbytečným formalitám, což rozhodčímu řízení přidává na pružnosti a často i rychlosti. Pro vyjádření možnosti stran určit si použitelné procesní právo či upravit některé otázky v řízení se v odborné literatuře používá pojmu „procesní dohoda“¹⁴⁵ či „procesní ujednání“¹⁴⁶. Jak uvádí N. Rozehnalová, „je tím je myšleno ujednání odlišné od rozhodčí smlouvy. Jde o dohodu, kterou uzavírají strany a která se týká nominace rozhodců, průběhu řízení, případně dalších otázek s ním souvisejících, řekněme místa, jazyka, počtu rozhodců, atd.“¹⁴⁷ Pro oblast mezinárodního rozhodčího řízení je důležité určit, zda strany mohou disponovat s procesním právem jako celkem, nebo zda je jejich možnost vytvářet procesní dohody limitována právě rozhodným procesním právem.

Jak jsem již výše uvedla, existují určité obecné přístupy k problematice rozhodného práva. Pro **teritoriální přístup** je typické, že není připuštěna záměna procesních norem státu jako celku a autonomie vůle stran je limitována možnostmi, které jí poskytují procesní normy fora. V rámci tohoto přístupu je tedy kladen větší důraz na vazbu mezi konkrétním státem a jeho procesními normami a místem konání rozhodčího řízení či sídlem rozhodčího soudu. Naopak pro **smluvní přístup** je charakteristická možnost stran, případně rozhodců, rozhodnout o použití procesního práva jako celku. V úvahu tedy připadá i možnost použití jiných procesních norem než nutně procesních norem fora. Je možné se setkat i s krajními přístupy, jakým je „*delokalizace*“¹⁴⁸, kdy je dovolena záměna procesních norem jako celku,

¹⁴⁵ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 121

¹⁴⁶ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 121

¹⁴⁷ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 121

¹⁴⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 122

což umožní právě lex fori či „denacionalizace“¹⁴⁹, která odmítá spojení mezinárodní obchodní arbitráže s jakýmkoliv právním systémem, neboť „rozhodci nemají fórum“.¹⁵⁰

Konkrétní ustanovení týkající se rozhodného práva, jímž se bude rozhodčí řízení řídit, nalezneme v jednotlivých vnitrostátních úpravách a rovněž v mezinárodních úmluvách. Evropská úmluva ve svém čl. IV rozlišuje, zda strany svěří svůj spor k projednání a rozhodnutí stálé rozhodčí instituci nebo využijí rozhodčího řízení ad hoc. Pokud strany zvolí stálý rozhodčí soud, zvolí si tím i jeho řád pro řízení. Pokud strany zvolí rozhodčí řízení ad hoc, Evropská úmluva demonstrativně uvádí oprávnění stran v tomto případě. Mohou zejména jmenovat rozhodce nebo stanovit postup, podle něhož budou rozhodci jmenováni v případě nastalého sporu, určit místo arbitráže, stanovit pravidla řízení pro jednání rozhodců. Evropská úmluva rovněž řeší případ, kdy by si strany pravidla nedohodly a ani je neurčili samotní rozhodci. V takovém případě je stanoví buď předseda příslušné obchodní komory v zemi sídla žalované strany, nebo Zvláštní výbor, který je uvedený v příloze této úmluvy.

Pokud jde o českou úpravu obsaženou v ZRŘ, jíž se použije jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce zákonů, je patrná vazba na procesní normy fora. ZRŘ rozlišuje rozhodčí řízení institucionální a rozhodčí řízení ad hoc. U institucionálního rozhodčího řízení ZRŘ ve svém § 13 odst. 3 uvádí, že volbou stálého rozhodčího soudu si strany zvolily i jeho pravidla či řád. Připouští ale možnost odchylného ujednání stran, což mohou strany učinit v rozhodčí smlouvě. Pokud jde o rozhodčí řízení ad hoc, strany mohou určit v rozhodčí smlouvě počet rozhodců, způsob jejich určení, jmenování a vyloučení (§7 ZRŘ), mohou dále určit místo konání rozhodčího řízení (§17 ZRŘ) či dohodnout, že rozhodčí řízení bude probíhat písemně (§ 19 odst. 3 ZRŘ). Důležitý je zejména § 19 ZRŘ, který ve svém odst.1 uvádí: „*Strany se mohou dohodnout na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení. Otázky řízení mohou být rozhodnuty předsedajícím rozhodcem, jestliže k tomu byl zmocněn stranami nebo všemi rozhodci*“. V § 19 odst. 2 je dále uvedeno: „*Není-li uzavřena dohoda podle odstavce 1, postupují rozhodci v řízení způsobem, který považují za vhodný. Vedou rozhodčí řízení tak, aby bez zbytečných formalit a při poskytnutí stejné příležitosti k uplatnění práv všem stranám byl zjištěn skutkový stav věci potřebný pro rozhodnutí sporu.*“ Strany se tak mohou v rozhodčí smlouvě odvolat například na Rozhodčí pravidla UNCITRAL či na pravidla některého ze

¹⁴⁹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 122

¹⁵⁰ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 122

stálých rozhodčích soudů. I když v rámci tohoto ustanovení ZRŘ je stranám poskytnuta poměrně široká volnost pokud jde o postup v řízení, domnívám se, že i přesto musí strany, resp. předsedající rozhodce respektovat základní principy rozhodčího řízení, jako například nezávislost a nestrannost rozhodování, rovnost stran v rozhodčím řízení a plná příležitost k uplatnění jejich práv či princip objektivní pravdy „*spočívající v dokonalém zjištění skutkového stavu potřebného pro rozhodnutí sporu včetně toho, co s projednávanou věcí souvisí*“¹⁵¹, který teorie považuje za stěžejní i pro oblast rozhodčího řízení. Rovněž je nutné respektovat kogentní ustanovení ZRŘ. Strany si tak např. „*nemohou dojednat odchýlnou úpravu toho, kterým okamžikem je zahájeno rozhodčí řízení, ..., ani si nemohou dohodnout v rozhodčí smlouvě, v jakých případech budou strany oprávněny navrhnout zrušení rozhodčího nálezu soudem*“.¹⁵²

Jak tomu bude v případě, že si strany žádná zvláštní pravidla pro samotné řízení nesjednají? Jak uvádí odborná literatura, je spíše výjimečné, že by strany vypracovávaly nějaký ucelený „kodex“, který by se aplikoval při řízení pouze v jednom konkrétním případě a jsou to spíše otázky týkající se např. vzájemné výměny informací a zdůraznění jejich důvěrného charakteru, jazyka použitého při řízení, které jsou předmětem speciálního ujednání mezi stranami.¹⁵³

Pokud si tedy strany žádná zvláštní pravidla nesjednají, je to zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, který se použije jako *lex fori*. Jelikož ZRŘ všechny otázky týkající se řízení neupravuje, uvádí § 30 tohoto zákona, že „*nestanoví-li zákon jinak, užijí se na řízení před rozhodci přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu*“. Jak uvádí M. Pauknerová, „*ve vztazích k zahraničí je třeba dovodit, že i když to zákon o rozhodčím řízení výslovně nestanoví, přiměřeně se použije rovněž zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním, neboť je to předpis, který upravuje mezinárodní civilní procesní právo*“.¹⁵⁴ Jak ovšem chápat a v praxi interpretovat termín „*přiměřeně*“? N. Rozehnalová v této souvislosti výstižně poukazuje, že:¹⁵⁵

- přiměřeně použít neznamená v žádném případě mechanické použití norem OSŘ tam, kde strany, rozhodci či ZRŘ mlčí,

¹⁵¹ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 590.

¹⁵² M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 590

¹⁵³ Poudret, J.-F., Besson, S.: Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, , str. 485

¹⁵⁴ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 590

¹⁵⁵ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 125

- ono přiměřené použití znamená také zohlednění obecných zásad, na nichž stojí české rozhodčí řízení. Přiměřené použití znamená použití norem OSŘ pod obecným rámcem zásad českého rozhodčího řízení. Typicky třeba pod zásadou neformálnosti při zajištění procesních jistot,
- rámec, nad který nelze jít, představují ustanovení o zrušení rozhodčích nálezů nebo odepření výkonu rozhodčích nálezů.

Není tedy vhodná mechanická aplikace občanského soudního řádu v otázkách, ke kterým se legislativa či strany nevyjadřují, neboť by se tím mohly eliminovat výhody, které rozhodčí řízení poskytuje.

Pokud jde o některé zahraniční právní úpravy rozhodného práva, jímž se rozhodčí řízení řídí, uvedla bych alespoň následující příklady:

Francouzská úprava umožňuje článkem 1494 Nouveau Code de Procédure Civile stranám, aby si určily svá procesní pravidla odkazem na určitý rozhodčí řád, vlastní formulací či odkazem na právo některého státu. V případě, že takto neučiní, je totéž právo svěřeno rozhodci. Švýcarská úprava dává stranám možnost, aby si přímo nebo odkazem na arbitrážní normy nebo procesní právo určily průběh procesu. Také švýcarská úprava tedy nevyžaduje striktní aplikaci procesním norem místa konání rozhodčího řízení a dává prostor pro autonomii vůle stran. Stejně tak nizozemská úprava vyslovuje zásadu dispozice stran či arbitřům s řízením. Za méně liberální by se však dala označit úprava německá, která připouští pouze vnitřní autonomii - strany si sice mohou určit pravidla, nicméně není umožněno odchýlit se od norem určité kategorie, které platí v místě rozhodování.

5.4 PRÁVO ROZHODNÉ PRO MERITUM PROJEDNÁVANÉHO SPORU

Právo rozhodné pro meritum projednáváného sporu je právo, které je rozhodné pro smlouvu hlavní. Pokud jde o určení tohoto práva, mohou tak učinit strany této smlouvy nebo v případě sporu samotní rozhodci. I v tomto případě je možné vycházet z teoretických přístupů. Těmi základními jsou i zde **přístup teritoriální** a **přístup smluvní**. **Přístup teritoriální**¹⁵⁶, pokládáný za starší a tradiční, důsledně sleduje normy platné na území státu, kde je ve věci rozhodováno. V rámci tohoto přístupu jsou aplikovány normy či úvahy na bázi

¹⁵⁶ čerpáno zejména z: Rozehnalová N., Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, Právník, č.11, ročník 139, 2000, str. 1068

mezinárodního práva soukromého anebo dílčí kolizní normy a na základě nich je poté určeno rozhodné hmotné právo. Za základní výhodu tohoto přístupu by se dala uvést předvídatelnost přístupu rozhodců, která znamená pro strany sporu větší právní jistotu. Tato výhoda by se plně uplatnila pouze v případě, že by kolizní normy byly formulovány pevně a neflexibilně a neumožňovaly by rozhodcům výrazněji odchylnou interpretaci. Jak uvádí N. Rozehnalová, „vzhledem k tomu, že se v oblasti nových úprav závazkových práv setkáváme spíše s flexibilními pravidly, umožňujícími zvažování v každém jednotlivém případě, je tato výhoda výrazně omezena“.¹⁵⁷ Naopak pro **přístup smluvní** je charakteristická větší volnost, pokud jde o určení a povahu rozhodného práva a respektování autonomie rozhodování stran či rozhodců. Pro tento přístup je typická snaha odpoutat se od místa sudiště, které, jak uvádí odborná literatura¹⁵⁸, je pravidelně voleno náhodně a v řadě případů výslovně voleno stranami vzhledem jeho neutralitě jak vůči stranám, tak vůči projednávané smlouvě a sporu z ní vyplývajících.

Pokud jde o konkrétní úpravu, strany si mohou zvolit rozhodné právo. Výslovně to umožňuje § 37 odst. 1 ZRŘ: „*Jde-li v rozhodčí řízení o vztah s mezinárodním prvkem, rozhodci rozhodují spor podle práva, které si strany zvolily. Zvoleným právem nebo právním řádem rozhodným na základě kolizních norem se rozumí, pokud z volby stran neplyne jinak, hmotné právo; nepřihlíží se přitom ke kolizně právním předpisům práva stranami zvoleného nebo jinak rozhodného*“. K tomuto ustanovení se váže ještě § 25 odst. 3 ZRŘ, který uvádí: „*Při rozhodování se rozhodci řídí hmotným právem pro spor rozhodným; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily*“. § 37 ZRŘ umožňuje stranám neomezenou volbu práva, ze které obdobně vychází § 9 ZMPS. Mezi volbou práva umožněnou těmito předpisy ovšem existuje určitý rozdíl¹⁵⁹. ZMPS připouští neomezenou volbu práva pouze v závazkových vztazích (výjimku představuje § 11a a 11b ZMPS) a pro pracovní smlouvu (§ 16 odst.1 ZMPS). ZRŘ připouští možnost zvolit si rozhodné právo ve všech majetkových vztazích, které mohou být předmětem rozhodčího řízení a v tomto směru poskytuje by se dalo konstatovat, že poskytuje širší prostor pro autonomii vůle stran než ZMPS. Strany si mohou právo zvolit i dodatečně, i přesto, že žádné ustanovení, které by to výslovně umožňovalo v ZRŘ obsaženo není. Rovněž je připuštěno, že si strany mohou určit, od kdy má dodatečná volba práva působit, zda *ex nunc*

¹⁵⁷ Rozehnalová N., Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, Právník, č.11, ročník 139, 2000, str. 1068

¹⁵⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 129

¹⁵⁹ čerpáno zejména z: M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 590

či ex tunc (takto provedená volba práva by ovšem neměla ohrozit práva třetích osob či platnost dotčené smlouvy pokud jde o její formu). Strany si také mohou pro svůj kontrakt zvolit více právních řádů či omezit působení zvoleného práva pouze na určitou část smlouvy. Jak ale k této možnosti poukazuje M. Pauknerová, „na druhé straně je třeba si uvědomit, že tato možnost by vedla k tzv. štěpení smlouvy, které je v mezinárodním právu soukromém obecně považováno za nevítaný jev“.¹⁶⁰

Jaký je postup v případě, že si strany rozhodné právo nezvolí? Je na rozhodcích, aby určili a použili právo státu určené podle tuzemských kolizně právních předpisů (§ 37 odst. 2 ZRR). Toto ustanovení ZRR odkazuje na § 10 ZMPS, resp. na normy mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a vyjadřuje zásadu legis fori pro aplikaci kolizních norem v řízení před rozhodci. Pokud jde o odkaz na § 10 ZMPS, vztah účastníků právního vztahu se bude řídit právním řádem, jehož použití odpovídá rozumnému uspořádání daného vztahu. Ve smyslu tohoto ustanovení tedy budou rozhodci určovat rozhodné právo. Mohou rovněž použít kolizních kritérií v § 10 odst. 2, odst. 3, ZMPS. Zajímavá je z tohoto pohledu právní úprava obsažená v čl. VII odst. 1, věta druhá Evropské úmluvy: „Neoznačí-li strany použitelné právo, rozhodci použijí práva určeného podle kolizního pravidla, které budou považovat za přiměřené v daném případě. V obou případech budou rozhodci přihlížet k ustanovením smlouvy a k obchodním zvyklostem“. Toto ustanovení, které umožňuje použití i jiných kolizních norem než norem fora, poskytuje rozhodcům široký prostor k úvaze. Jak poukazuje odborná literatura¹⁶¹, v posledních letech se lze setkat i s názory, že určení či volba podle tohoto ustanovení nesměřuje jen k právu státu, ale i k lex mercatoria. V této souvislosti literatura uvádí názor, jež se opírá i o rozhodnutí ve věci Rsp 3/75 RS při ČSOPK a představuje určitý kompromis mezi interpretací tohoto článku Evropské úmluvy autory ze zemí západní Evropy a teritoriálně orientovanou českou doktrínou. V souvislosti s tímto názorem „je možnost využití kolizních pravidel jiných než českých možné jen tam, kde soukromoprávní vztah s mezinárodním prvkem nemá vztah k českému právu, ale pouze ke dvěma či více cizím právním řádům. V ostatních případech je nutné vyjít z kolizních norem fora.“¹⁶²

Pokud jde o pravidla, která si strany mohou zvolit, ZRR, jak jsem již výše uvedla, vychází z neomezené volby práva. Strany si tak mohou zvolit jakékoliv právo bez ohledu na

¹⁶⁰ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 591

¹⁶¹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 130

¹⁶² Rozehnalová N., Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, Právník, č. 11, ročník 139, 2000, str. 1071

to, zda má či nemá dostatečně úzký vztah k danému případu, přičemž teorie vychází z toho, že musí jít o právo platné na určitém území.¹⁶³ Z. Kučera k interpretaci § 9 ZMPS výslovně uvádí, že „nelze také stanovit, že se právní poměr bude řídit pravidly slušnosti nebo poctivého obchodního styku zachovávanými v mezinárodním styku, obecnými zásadami právními, apod. Mezinárodních obchodních zvyklostí lze použít jen v mezích, v kterých to připouští právo jinak rozhodné.“¹⁶⁴ Případná aplikace lex mercatoria by tedy byla limitována možnostmi použití takovýchto pravidel, jež by připouštěla kogentní ustanovení použitelného právního řádu.

Co se týče způsobu, jakým může být tato volba práva provedena, je třeba vyjít z ustanovení § 9 odst. 1 ZMPS. Strany tak ve smyslu tohoto ustanovení mohou učinit výslovně nebo mlčky, není-li vzhledem k okolnostem o projevené vůli pochybnost. Výslovná volba práva je činěna nejčastěji písemně, připouští se ovšem i volba ústní. Pokud jde o konkludentní volbu práva, musí být projevována jednoznačně. Jako příklad takové volby by se dala uvést situace, kdy se strany ve smlouvě výslovně odvolávají na ustanovení předpisu určitého právního řádu.¹⁶⁵

ZRŘ umožňuje, aby spor byl rozhodnut podle **zásad spravedlnosti** (§ 25 odst. 3) pod podmínkou, že strany k tomu rozhodce výslovně pověřily. Jedná se o zvláštnost, která je možná v rámci rozhodčího řízení. V rámci řízení před soudy obecnými tato možnost připuštěna není. Rozhodování podle zásad spravedlnosti (**tzv. ex aequo et bono, ekvita**)¹⁶⁶ je rozhodování mimo právo, rozhodování, které se pohybuje v oblasti morální. V některých případech se hovoří o subjektivní pocitu spravedlnosti rozhodce. S možností rozhodce rozhodnout spor podle zásad spravedlnosti úzce souvisí pojem rozhodování jako **amiable compositeur**.¹⁶⁷

Tyto dvě právní koncepce ovšem nejsou všemi právními řády připuštěny. Komparativní literatura uvádí, že je možné právní řády rozdělit do dvou skupin:¹⁶⁸

- právní řády, které umožňují rozhodování jak podle práva tak podle zásad spravedlnosti
- právní řády, které toto neumožňují.

¹⁶³ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 592

¹⁶⁴ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 592

¹⁶⁵ M. Pauknerová, Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003, str. 593

¹⁶⁶ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 139

¹⁶⁷ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 138

¹⁶⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 138

Právní řády, které tento způsob rozhodování umožňují je možno dále členit na ty, které umožňují rozhodování jen typu *amiable compositeur* (např. Francie, Quebec) nebo jen rozhodování *ex aequo et bono* (např. Česká republika, Švýcarsko, Itálie) či připouštějí jako rozhodování jako *amiable compositeur* i *ex aequo et bono* (pravidelně právní řády, které plně převzaly Vzorový zákon UNCITRAL). Přesně vymezit rozdíly těchto pojmů je značně obtížné. Rozhodování jako *amiable compositeur* je přístup, kdy rozhodci sice rozhodují podle práva či právních zásad, jsou ale oprávněni měnit účinky aplikace konkrétních právních norem. Boissésou definuje *amiable composition* jako „*proces hledání práva a spravedlnosti, tedy nejspravedlivějšího řešení; spravedlnost není prostředkem, ale cílem postupu jako amiable compositeur*“.¹⁶⁹ Neznamená to ovšem, že by rozhodce nemusel respektovat zákonná ustanovení mající donucovací povahu či pravidla veřejného pořádku, resp. mezinárodního veřejného pořádku. Kontroverzní a v literatuře často diskutovaná je otázka možnosti adaptace či změn smlouvy v rámci tohoto typu rozhodování. Literatura i rozhodovací praxe se obvykle nekloní k moderačnímu právu směrem k obsahu smlouvy.¹⁷⁰

Pokud jde o zahraniční právní úpravy, uvedla bych alespoň ve stručnosti následující příklady:

- **Francie**

Francouzská úprava v *Nouveau Code de Procédure Civile* (článek 1496) umožňuje stranám zvolit si „*règles de droit*“ k posuzování svého případu. Pod tento termín spadá nejen hmotné právo určitého státu, ale například i možnost volby nestátního práva, resp. *lex mercatoria*. Tato úprava nabízí nejen široký prostor pro autonomii stran, ale i rozhodců. V případě, že si strany tato právní pravidla rozhodná pro posouzení jejich sporu nezvolí, rozhodci rozhodnou podle práva určeného na základě svého uvážení s maximálním přihlédnutím k mezinárodní obchodní praxi. Záleží tedy na rozhodcích, zda zvolí cestu kolizních norem či zvolí cestu přímého určení. Pokud si to strany dohodnou, mohou rozhodci jednat jako *amiable compositeur*.

- **Švýcarsko**

Podle švýcarské úpravy si strany mohou zvolit právní pravidla (*rule of law, règles de droit, Recht*)¹⁷¹, která se budou aplikovat na řešení jejich sporu. Jak k tomu uvádí N. Rozehnalová, „*podle převažujících názorů autorů ze švýcarské oblasti může jít nejen o*

¹⁶⁹ Poudret, J.-F., Besson, S.: *Droit comparé de l'arbitrage international*, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA, str. 658

¹⁷⁰ Rozehnalová N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*, Praha 2002, ASPI, str. 139

¹⁷¹ Rozehnalová N., *Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci*, Právník, č.11, ročník 139, 2000, str.1078

konkrétní právní řád, ale i o obecné principy práva či o lex mercatoria“.¹⁷² Jestliže strany takovou volbu neprovedou, rozhodci rozhodují podle právních pravidel, se kterými má daný případ nejužší spojení, čímž není myšleno pouze hmotné právo, ale i normy kolizní ať už kolizní normy fora či jiné. Švýcarské právo dále umožňuje stranám pověřit rozhodce rozhodovat ex aequo et bono.

- **Německo**

Strany si mohou zvolit právo, resp. právní pravidla, jimiž se rozhodci při rozhodování jejich sporu budou řídit, přičemž odborná literatura hovoří i o možnosti volby legis mercatoriae.¹⁷³ V případě absence volby práva stranami rozhodci určí právo, se kterými je předmět sporu nejužší spojen. Rozhodci mohou rovněž rozhodovat „nach Billigkeit“¹⁷⁴, jestliže se na tom strany výslovně dohodnou, což je totéž jako v jiných případech rozhodování jako amiable compositeur nebo ex aequo et bono.

- **Anglie**

Volba rozhodného práva je upravena čl. 46 Arbitration Act z roku 1996 a umožňuje jak stranám, tak i rozhodcům v případě, kdy strany právo nezvolí, volbu práva státu, nikoliv však přímo lex mercatoria. Volba práva stranami je neomezená; pokud jde o rozhodce, ti mohou určit rozhodné právo výhradně cestou kolizní, nikoliv přímo, nejsou však nutně vázáni anglickými kolizními normami.

Na závěr této kapitoly bych alespoň ve stručnosti nastínila problematiku lex mercatoria a možnosti použití tohoto transnacionálního práva mezinárodních obchodníků v rámci mezinárodní obchodní arbitráže. Nutno dodat, že se jedná o rozsáhlou problematiku, jejíž detailní rozpracování přesahuje možnosti této práce. „Právo platné mezi mezinárodními obchodníky“¹⁷⁵ a jejich využití má mnoho odpůrců i zastánců a jednotný názor na tuto problematiku tedy neexistuje.

Za součást lex mercatoria se obvykle považují:¹⁷⁶

- mezinárodní obchodní zvyklosti – zde se rozlišuje mezi zvyklostmi formulovanými (např. INCOTERMS) a neformulovanými.
- obecně uznávané právní principy či zásady

¹⁷² Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 132

¹⁷³ Rozehnalová N., Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, Právník, č.11, ročník 139, 2000, str.1073

¹⁷⁴ Rozehnalová N., Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, Právník, č.11, ročník 139, 2000, str.1074

¹⁷⁵ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 134

¹⁷⁶ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 135

- institucionalizované produkty smluvní svobody – jako například formulářové smlouvy či obchodní podmínky vhodné pro obecné použití
- uměle vzniklé soubory zásad mezinárodních smluv či smluvního práva – např. Principy Evropského smluvního práva či Zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT

Otázky, které je v souvislosti s *lex mercatoria* třeba si položit, jsou následující: Je možné tato pravidla použít přímo, tedy namísto práva určitého státu? Možnost zvolit si *lex mercatoria* přísluší jen stranám, nebo také rozhodcům v případě absence volby práva stranami?

Nebo je možné aplikovat *lex mercatoria* jen v mezích právního řádu určitého státu zvoleného stranami či rozhodci?

K těmto otázkám existují tři přístupy:¹⁷⁷

- Subsidiární aplikace, tj. aplikace *lex mercatoria* v mezích daných kogentními normami práva určeného kolizní normou nebo jinak.
- Aplikace, kdy je *lex mercatoria* rovnocenné s aplikací národního práva některého státu. Tento přístup by se dal charakterizovat jako velmi vstřícný k použití *lex mercatoria*. V rámci tohoto přístupu existují dvě varianty - buď je tato možnost ponechána stranám i rozhodcům v případě absence volby práva stranami, nebo je tato možnost zachována jen stranám.
- Přednostní aplikace *lex mercatoria*, v důsledku které budou aplikovány na soukromoprávní vztahy obsahující mezinárodní prvek a spadající svým předmětem do této oblasti tyto normy bez dalšího. V rámci tohoto přístupu budou tedy *lex mercatoria* aplikovány přednostně, aniž by tato přednostní aplikace nacházela oporu v právním řádu určitého státu. N. Rozehnalová tento případ nepovažuje ze svého způsobu nazírání na právo za teoreticky zdůvodnitelný, nicméně nikoliv za v praxi nemožný, pokud jde o rozhodování před některými rozhodčími soudy či rozhodci ad hoc.¹⁷⁸

¹⁷⁷ čerpáno zejména z: Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 136

¹⁷⁸ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 136

Situace v České republice je podle komentáře k ZRŘ poněkud problematická a aplikaci případných norem *lex mercatoria* bude dán prostor teprve tehdy, bude-li možno nalézt v tomto postupu oporu v rozhodném právu ať již zvoleném či určeném.¹⁷⁹

¹⁷⁹ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 278

6. UZNÁNÍ A VÝKON ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

6.1 OBEČNĚ K POJMU UZNÁNÍ A VÝKONU ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

Pokud rozhodčí nález není splněn stranou povinnou dobrovolně, je nutné přistoupit k jeho nucenému výkonu a to i na území jiného státu, než kde došlo k jeho vydání. Za jednu z předností rozhodčího řízení je považován právě relativně snadný postup při uznání a výkonu rozhodčích nálezů vydaných na území jiného státu, než kde je žádáno o jeho uznání a výkon, a to ve srovnání s postupem při uznání a výkonu rozhodnutí soudů státních. Dalo by se tedy konstatovat, že státy jsou k cizím rozhodčím nálezům vstřícnější než k rozhodnutím cizích státních soudů. Může tomu být i proto, že rozhodčí nálezy nejsou vydávány jménem státu a „není tedy zapotřebí brát ohledy na princip suverenity, který je zohledňován v případě uznávání a výkonu zahraničních soudních rozhodnutí“¹⁸⁰. Navzdory tomu, že rozhodčí řízení se v některých aspektech podobá řízení soudnímu, rozhodčí nález zůstává i nadále rozhodnutím nestátního orgánu.

Za „**cizí rozhodčí nález**“ je považován rozhodčí nález, který byl vydán na území jiného státu, než je území státu, kde je žádáno o jeho uznání a výkon. Pro určení, zda se bude jednat o rozhodčí nález tuzemský či cizí, je tedy rozhodující místo vydání rozhodčího nálezu a nikoliv např. bydliště či sídlo stran.

„**Uznáním cizího rozhodčího nálezu**“ se rozumí, že „*jsou mu na území jiného státu, než ve kterém byl vydán, přiznány stejné právní účinky jako rozhodčímu nálezu domácímu*“¹⁸¹.

„**Výkonem (exekucí) cizího rozhodčího nálezu**“ je myšleno „*donucení příslušným státním orgánem osoby (povinného), která dobrovolně nesplnila povinnosti uložené jí v rozhodčím nálezu*“¹⁸².

¹⁸⁰ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 288

¹⁸¹ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 39

¹⁸² Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 39

Pokud jde o samotný proces uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezů, existují pravidelně tři možné postupy:¹⁸³

- **Mnohostranné úmluvy**

První důležitou mnohostrannou mezinárodní úmluvou v této oblasti byl Protokol o doložkách o rozsudím z roku 1923 (č. 191/1931 Sb.), na který později navázala Úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927 (č. 192/1931 Sb.). V současné době je ovšem nejdůležitější mnohostrannou mezinárodní úmluvou „Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů“ (vyhláška č. 74/1959 Sb.), tzv. „Newyorská úmluva“, která byla sjednána v roce 1958 na konferenci OSN o mezinárodní obchodní arbitráži konané v New Yorku. Jejím cílem bylo, mimo jiné, nahradit úpravu ve výše zmíněných úmluvách z roku 1923 a 1927, která již nevyhovovala mezinárodní praxi. Newyorská úmluva se dá, ve smyslu teritoriálním, označit za univerzální úmluvu, neboť jejími smluvními stranami je více než 130 států z různých geografických i právních oblastí.

- **Dvoustranné úmluvy**

Problematika uznání a výkonu rozhodčích nálezů vydaných na území smluvních států bývá řešena i v rámci smluv o právní pomoci, případně smluv týkajících se pouze uznání a výkonu soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů. Tyto dvoustranné smlouvy jsou uzavřeny např. s Kyprem (vyhláška č. 96/1983 Sb.), Portugalskem (vyhláška č. 23/1931 Sb.), Rumunskem (vyhláška č. 1/1996 Sb.), Španělskem (vyhláška č. 6/1989 Sb.), Slovenskem (vyhláška č. 209/1993 Sb.), a dalšími státy.

- **Vnitrostátní právní úprava**

V České republice otázku uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, kterou se v rámci této kapitoly budu dále zabírat, řeší ZRŘ a to konkrétně v § 38 – § 40, část pátá („Ustanovení o poměru k cizině“).

¹⁸³ čerpáno zejména z: Rozehnalová, N.: K uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, Obchodní právo, 2/2003, str. 2-3

6.2 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA UZNÁNÍ A VÝKONU CIZÍCH ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

Jak jsem již výše uvedla, jednou z cest, jak dosáhnout uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, je prostřednictvím vnitrostátní právní úpravy, která je v České republice obsažena v ZRŘ (§ 38 - § 40). Pro rozlišení, zda se jedná o rozhodčí nález domácí či zahraniční, je tedy užito kritérium místa vydání rozhodčího nálezu, přičemž je nahlíženo stejným způsobem na rozhodčí nálezy vydané v rozhodčím řízení ad hoc a rozhodčím řízením institucionálním.

Pokud jde tedy o uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů na území České republiky, ZRŘ (§ 38) stanoví, že takové nálezy budou uznány a vykonány jako tuzemské rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost. Jak dále uvádí § 38 ZRŘ, „*vzájemnost se považuje za zaručenou také v případě, že cizí stát prohlašuje všeobecně cizí rozhodčí nálezy za vykonatelné za podmínky vzájemnosti*“. Tuto vzájemnost můžeme v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem dělit na „*vzájemnost formální*“¹⁸⁴ a „*vzájemnost materiální*“¹⁸⁵. O vzájemnosti formální hovoříme v případě, kdy je Česká republika ke konkrétnímu cizímu státu vázána dvoustrannou či mnohostrannou mezinárodní smlouvou, která problematiku uznání a výkonu rozhodčích nálezů upravuje a podle jejíchž ustanovení se postupuje. Vzájemnost materiální znamená, že na území cizího státu jsou bez dalšího uznány a vykonány rozhodčí nálezy, jež byly vydány na území České republiky. ZRŘ ovšem ustanovení, kdo je oprávněn potvrdit materiální vzájemnost resp. prohlásit nedostatek této vzájemnosti, neobsahuje. V této otázce je tedy nutné aplikovat ustanovení ZMPS, konkrétně § 54. Ministerstvo spravedlnosti je podle tohoto ustanovení oprávněné vydat prohlášení o vzájemnosti, jež je pro soudy i jiné státní orgány závazné.

Samotné řízení o uznání cizího rozhodčího nálezu české právo nezná. Uznání se tak realizuje v rámci řízení o výkonu podle OSŘ (§ 251 a násl.). Soud v rámci řízení o výkonu cizího rozhodčího nálezu není oprávněn tento rozhodčí nález věcně přezkoumávat. Právní úprava v ZRŘ (§ 39) ovšem obsahuje institut nazývaný „**odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu**“. Tento institut umožňuje zamezit, aby cizí rozhodčí nález stížený vadami

¹⁸⁴ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 40

¹⁸⁵ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 40

vyjmenovanými v § 39 ZRŘ, byl v České republice uznán a vykonán. Uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu tak bude odepřen, jestliže (§ 39 ZRŘ):

- a) rozhodčí nález není podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný,
- b) rozhodčí nález je stížen vadou uvedenou v § 31, (ZRŘ)
- c) rozhodčí nález odporuje veřejnému pořádku.

K písm. a)

Tento požadavek v praxi znamená, že rozhodčí nález „nemůže již podléhat žádným opravným prostředkům, které by odkládaly jeho právní moc, a tím i jeho vykonatelnost“¹⁸⁶. Tato skutečnost se prokazuje řádně vyhotovenou a podepsanou doložkou o právní moci na rozhodčím nálezu. Zajímavou otázkou představuje možnost uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, který byl soudem cizího státu zrušen (pro úplnost dodávám, že rozhodčí nález může být zrušen pouze soudem ve státě jeho vydání). Z dikce § 39 písm. a) ZRŘ je možné dovodit, že v režimu vnitrostátní úpravy je uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu, jež by zrušen soudem v zemi vydání, vyloučena. Ustanovení § 39 písm. a) výslovně uvádí, že výkon a uznání cizího rozhodčího nálezu „bude odepřen“. Úprava v mezinárodních úmluvách (zejména Newyorská úmluva, ale i Evropská úmluva) je ovšem poněkud odlišná a dalo by se říci, že i méně přísná ve srovnání s úpravou obsaženou v ZRŘ. Ustanovení čl. V, odst. 1, písm.e) Newyorské úmluvy neuvádí *povinnost* odepřít uznání a výkon rozhodčího nálezu, který byl zrušen nebo se dosud nestal pro strany závazným, nýbrž hovoří o „*možnosti odepření*“ a to na žádost strany, proti níž je nález uplatňován (na rozdíl o úpravy § 39 ZRŘ, kdy soudce musí důvody v tomto ustanovení uvedené zkoumat *ex officio*). Jak uvádí komentář k ZRŘ, „*mezinárodní praxe svědčí o tom, že právě v mezinárodní arbitráži lze najít řadu příkladů, kdy je výkon (příp. uznání a výkon) rozhodčích nálezů povolen i přesto, že takový nález byl v zemi jeho vydání zrušen nebo jinak v souladu s tanním právním řádem se tento nestal vykonatelný*“.¹⁸⁷ Zejména francouzská justice má s touto problematikou řadu zkušeností. Jednalo se např. o známé případy *Pabalk Ticaret Limited Sikreti v. Norsolor S.A.*¹⁸⁸, *Société Hilmarton v. Omnium de Traitement et de Valorisation*¹⁸⁹ či *Chromalloy Aeroservices v. Egyptská arabská republika*¹⁹⁰. Nemůžeme tedy opomíjet právní úpravu obsaženou v mezinárodních úmluvách, jež mají aplikační přednost před ZRŘ (§ 47 ZRŘ), takže striktnost ustanovení § 39 písm. a) ZRŘ je značně oslabena. „*Významná je v tomto ohledu*

¹⁸⁶ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 41

¹⁸⁷ Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 292

¹⁸⁸ Střelec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu, Bulletin advokacie, 3/2004, str. 35

¹⁸⁹ Střelec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu, Bulletin advokacie, 3/2004, str. 36

¹⁹⁰ Střelec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu, Bulletin advokacie, 3/2004, str. 37

zejména Newyorská úmluva, a to díky značnému počtu smluvních států. Případů, kdy rozhodčí řízení bude probíhat ve státě, který není vázán touto úmluvou, a kdy tedy uznání a výkon rozhodčích nálezů nebude probíhat v režimu této úmluvy, je potom pouze malé množství, což zmenšuje význam uvedeného ustanovení zákona o rozhodčím řízení (pozn. - § 39 písm. a) ZRŘ) .¹⁹¹ Rovněž komentář k ZRŘ se tímto názorem ztotožňuje a uvádí, že „případ bezvýhradné aplikace ustanovení § 39 písm. a.) ZRŘ bude spíše výjimečný“.¹⁹²

K písm. b)

Jedná se o případy, kdy je rozhodčí nález stížen vadou uvedenou v § 31 ZRŘ. Ustanovení § 31 ZRŘ obsahuje důvody, pro které lze rozhodčí nález na návrh strany zrušit soudem. Jak jsem již výše uvedla, tuzemský soud nemůže cizí rozhodčí nález zrušit, může pouze odepřít jeho uznání a výkon. V ustanovení § 31 ZRŘ tak můžeme nalézt důvody, pro které lze odepřít uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu (výčet je taxativní). Jedná se o případy, kdy rozhodčí nález:

- a) byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu,
- b) rozhodčí smlouva je z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje,
- c) ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování, nebo neměl způsobilost být rozhodcem,
- d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců,
- e) straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat,
- f) rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému,
- g) se zjistí, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení.

K tomuto ustanovení § 39 písm. b) ZRŘ bych ráda dodala, že případné odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu tuzemským soudem neznamená, že by stejný rozhodčí nález nemohl být uznán a vykonán v jiném státě (pochopitelně při splnění podmínek kladených na takový nález vnitrostátní či mezinárodní právní úpravou v daném státě).

¹⁹¹ Střelec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu, Bulletin advokacie, 3/2004, str. 42

¹⁹² Bělohávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1.vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 293

K písm. c)

Účelem tohoto ustanovení § 39 písm. c) je „zamezit právním účinkům rozhodčího nálezu jako vykonatelného titulu, který by měl natolik nežádoucí účinek, který je rozporu se zásadami společenského a státního zřízení, na nichž je nutno bezvýhradně trvat“.¹⁹³ Definici pojmu „veřejný pořádek“ (tzv. „ordre public“) můžeme nalézt v § 36 ZMPS a to pro limitaci použití cizích právních předpisů. Tato definice „ordre public“ by se analogicky aplikovala i v případě odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodnutí podle § 64 písm. d) ZMPS. „Výhrada veřejného pořádku“¹⁹⁴ umožňuje zamezit účinkům, jež by vyvolalo uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu, které by byly v České republice nepřijatelné. Mezinárodní praxe pokládá za odporující veřejnému pořádku takové cizí rozhodčí nálezy, které by ukládaly povinnosti, jejichž splnění je v rozporu s kogentním právem místa, v němž je navrhováno uznání/výkon zahraničního rozhodčího nálezu, a/nebo povinnosti, jejichž splnění by bylo stíhání uložením veřejnoprávní sankce či jiným obdobným následkem.¹⁹⁵ O uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu bude rozhodovat český soud, tudíž v konkrétním případě záleží na uvážení soudu, zda shledá v daném případě porušení veřejného pořádku. Jak k tomu uvádí K. Růžička, „použití institutu odmítnutí uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu pro jeho rozpor s tuzemským veřejným pořádkem však přichází v úvahu zcela výjimečně“.¹⁹⁶

Co se týče uznání cizího rozhodčího nálezu, nevyslovuje se žádným zvláštním rozhodnutím (§ 40 ZRŘ). Tento cizí rozhodčí nález se uzná tím, že se k němu přihlédne, jako by se jednalo o titul tuzemský, čemuž předchází prověření, zda nejsou dány podmínky pro odepření jeho uznání a výkonu podle § 39 ZRŘ. Rozhodnutí o nařízení výkonu cizího rozhodčího nálezu je třeba vždy zdůvodnit (§ 38 ZRŘ) a postupuje se podle § 261 a násl. OSŘ.

6.3 PRÁVNÍ ÚPRAVA UZNÁNÍ A VÝKONU CIZÍCH ROZHODČÍCH NÁLEZŮ V NEWYORSKÉ ÚMLUVĚ

Jak jsem již výše uvedla, Newyorská úmluva (č. 74/1959 Sb.) je bezesporu nejdůležitější mnohostrannou úmluvou týkající se uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.

¹⁹³ Bělohlávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, I. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 295

¹⁹⁴ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 41

¹⁹⁵ Bělohlávek A.: Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, I. vydání, Praha 2004, C.H.Beck, str. 295

¹⁹⁶ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 42

Newyorská úmluva (dále jen „NÚ“) měla za cíl nahradit nevyhovující úpravu obsaženou v Ženevském protokole o doložkách o rozsudím z roku 1923 a Ženevskou úmluvu o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927. Ustanovení čl. VII odst. 2 vymezuje vztah mezi těmito úmluvami v tom smyslu, že obě zmiňované Ženevské úmluvy pozbudou platnosti mezi smluvními státy NÚ v době a v rozsahu, v němž se NÚ stane pro ně závaznou. Ustanovení čl. VII odst. 1 ovšem obsahuje velmi důležité pravidlo tohoto znění: „*Ustanovení této Úmluvy se nedotýkají platnosti mnohostranných nebo dvoustranných dohod uzavřených Smluvními státy o uznání a výkonu rozhodčích nálezů, ani nemohou zbavit žádnou zúčastněnou stranu případného práva použití rozhodčího nálezů způsobem a v rozsahu stanoveném zákonodárstvím nebo smlouvami země, v níž je nález uplatňován*“. Z tohoto ustanovení můžeme dovodit, že strana si může vybrat, zda bude postupovat podle NÚ, jiné úmluvy (např. smlouvy o právní pomoci) či vnitrostátní právní úpravy. V souvislosti s tímto ustanovením hovoří odborná literatura o „*pravidle nejpriznivějšího zacházení*“¹⁹⁷. Díky tomuto pravidlu strana může zvolit postup dle právních norem, které bude považovat za nejpriznivější. Není ovšem možné jednotlivé právní úpravy kombinovat a postupovat např. částečně dle vnitrostátní právní úpravy a částečně dle mezinárodní úmluvy.

Dříve než se budu detailněji věnovat jednotlivým institutům NÚ, pokládám za nutné uvést, že tehdejší Československo učinilo výhradu ve smyslu čl. I. odst. 3, věta první, NÚ. V souladu s touto výhradou se na rozhodčí nálezy, které byly vydány na území nesmluvních států, aplikuje NÚ jen v rozsahu, v němž tyto státy poskytují vzájemnost. NÚ se jednak vztahuje na (čl. I. odst. 1, NÚ):

- a) rozhodčí nálezy vydané na území jiného státu než toho, kde je žádáno o jejich uznání a výkon, a rovněž na
- b) rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy národní ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.

Jak k tomu uvádí N. Rozehnalová, „*důvodem takto komplikovaného vymezení jsou rozdíly v nahlížení na státní příslušnost rozhodčího nálezů z pohledu různých doktrín a některých právních řádů v Evropě*“.¹⁹⁸ Druhý případ (ad b) pamatuje na situace, kdy je rozhodčí nález vydaný na území určitého státu považovaný za cizí, neboť strany jej podřídily např. jinému procesnímu právu. NÚ nečiní rozdíl mezi rozhodčím nálezem vydaným v rozhodčím řízením ad hoc a v institucionálním rozhodčím řízení, což vyplývá z čl. I. odst. 2, NÚ.

¹⁹⁷ Rozehnalová, N.: K uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, *Obchodní právo*, 2/2003, str. 3

¹⁹⁸ Rozehnalová N.: *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku*, Praha 2002, ASPI, str. 195

NÚ požaduje, aby rozhodčí smlouva měla písemnou formu (čl. II. odst. 1, NÚ), s tím, že písemná forma je zachována nejen v případě, že je rozhodčí smlouva podepsána stranami, ale i pokud je rozhodčí smlouva obsažená ve výměně dopisů nebo telegramů (čl. II. odst. 2, NÚ). NÚ nezmiňuje modernější prostředky komunikace, jako např. fax, elektronická pošta, apod. Je tedy otázkou, zda by rozhodčí smlouva uzavřená např. prostřednictvím elektronické pošty byla platná a rozhodčí nález tedy mohl být podle NÚ uznán a vykonán. Pochopitelně vždy bude záležet na konkrétních okolnostech daného případu, nicméně se domnívám, že není-li pochyb o projevu vůle a osobě, která jej učinila, je možné uznat rozhodčí smlouvu uzavřenou tímto způsobem i přesto, že v NÚ zmíněn není. Příliš striktní výklad NÚ by, podle mého mínění, ve svém důsledku uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů spíše bránil než usnadňoval. NÚ dále zavedla pro soudy smluvních států povinnost odkázat strany na rozhodčí řízení na žádost jedné z nich v případě, že u tohoto soudu bude podána žaloba ve věci o níž strany uzavřely rozhodčí smlouvu, ledaže zjistí, že rozhodčí smlouva mezi stranami uzavřená je neplatná, neúčinná nebo nezpůsobilá k použití (čl. II. odst. 3, NÚ).

Článek III. NÚ obsahuje pro smluvní státy klíčový závazek spočívající v tom, že „každý smluvní stát uzná rozhodčí nález za závazný a povolí jeho výkon podle předpisů o řízení, jež platí na území, kde nález je uplatňován, za podmínek stanovených v následujících člancích. Pro uznání a výkon rozhodčích nálezů, na něž ve vztahuje Úmluva, nebudou stanoveny podstatně tíživější podmínky nebo vyšší soudní poplatky, než jsou stanoveny pro uznání a výkon rozhodčích nálezů místních (národních)“. Tento článek tedy stanoví, že podmínky uznání, resp. odepření výkonu cizího rozhodčího nálezu jsou stanoveny právě NÚ a dále stanoví, že na výkon rozhodčího nálezu se aplikují právní předpisy místa výkonu tohoto nálezu. V případě území České republiky, by se tedy aplikovala ustanovení § 251 a násl. OSŘ, jak jsem již výše uvedla.

Jestliže chce strana žádat o uznání a výkon rozhodčího nálezu v režimu NÚ, musí předložit spolu s žádostí o uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu (čl. IV. odst. 1 NÚ):

- a) **prvopis nálezu řádně potvrzený nebo jeho řádně ověřenou kopii,**
- b) **prvopis písemné dohody zmíněné v čl. II., odst. 2 NÚ nebo jeho řádně ověřenou kopii.**

Všechny tyto dokumenty musí být předloženy v úředním jazyku země, kde je rozhodčí nález uplatňován (čl. IV. odst. 2, NÚ). Jestliže nejsou v úředním jazyku této země, je strana žádající

o uznání a výkon tohoto rozhodčího nálezu povinna tyto dokumenty přeložit. Překlad musí být ověřen úředním nebo místopřísežným tlumočnickem anebo diplomatickým nebo konzulárním zástupcem (čl. IV. odst. 2, NÚ).

Co se týče odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu (čl. V. odst. 1, odst. 2 NÚ), je konstrukce v NÚ poněkud odlišná ve srovnání s právní úpravou v ZRŘ. NÚ uvádí jednak důvody pro odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, které mohou být uplatněny na žádost strany, proti níž je nález uplatňován (čl. V. odst. 1, NÚ), a dále důvody, které mohou být uplatněny ex officio (čl. V. odst. 2, NÚ).

Důvody posuzované jen na návrh strany, proti níž je návrh uplatňován, a která zároveň nese důkazní břemeno, jsou následující (čl. V. odst. 1, NÚ) – výčet je taxativní:

- a) strany rozhodčí smlouvy byly podle zákona, který se na ně vztahuje, nezpůsobilé k jednání nebo zmíněná dohoda není platná podle práva, jemuž strany tuto dohodu podrobily, nebo, v nedostatku odkazu v tomto směru, podle práva země, kde nález byl vydán,
- b) strana, proti níž je nález uplatňován, nebyla řádně vyrozuměna o ustanovení rozhodce nebo o rozhodčí řízení nebo nemohla z jakýchkoliv jiných důvodů uplatnit své požadavky,
- c) nález se týká sporu, pro který nebyla uzavřena rozhodčí smlouva nebo který není v mezích rozhodčí doložky, nebo nález obsahuje rozhodnutí přesahující dosah úmluvy o rozhodci nebo rozhodčí doložky,
- d) složení rozhodčího soudu nebo rozhodčí řízení nebylo v souladu s ujednáním stran, nebo nebylo-li takového ujednání, nebylo v souladu se zákony země, kde se rozhodčí řízení konalo,
- e) nález se dosud nestal pro strany závazným nebo byl zrušen nebo jeho výkon byl odložen příslušným orgánem země, v níž nebo podle jejíhož právního řádu byl vydán.

Ad a) Toto ustanovení se týká samotné platnosti rozhodčí smlouvy. Rozhodčí smlouva tak může být neplatná z důvodu nezpůsobilosti stran rozhodčí smlouvy k jednání podle zákona, který se na ně vztahuje. NÚ výslovně nehovoří o tom, podle jakého práva se má případná nezpůsobilost stran posuzovat. Jak uvádí odborná literatura, je v tomto případě nutné

uplatnit kolizní úvahu postavenou na národním právu.¹⁹⁹ Pokud jde o další důvod neplatnosti rozhodčí smlouvy, tato může být dále neplatná a to podle práva, jemuž strany tuto dohodu podrobily, nebo v případě absence volby, podle práva státu, kde byl rozhodčí nález vydán. Jak k tomu uvádí N. Rozehnalová, „*ustanovení lze interpretovat dvojím způsobem: jako kolizní normu určující platnost dohody, nebo jako respektování národních kolizních pravidel*“.²⁰⁰

Ad b) Tento důvod pro odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu se týká nedodržení správného průběhu rozhodčího řízení, v jehož důsledku mohlo dojít k porušení zásady rovného slyšení stran. Může se jednat o případy, kdy straně nebyla řádně doručena žaloba, nemohla se vyjádřit k návrhu rozhodců, řízení se konalo v její nepřítomnosti, ač pro to nebyly splněny zákonné předpoklady apod.

Ad c) Zde se jedná o samotné vady rozhodčího nálezu. Týká se to situací, kdy by např. byl rozhodčí nález vydán ve sporu, pro který nedošlo k uzavření rozhodčí smlouvy, nebo situace, kdy rozhodčí nález obsahuje rozhodnutí, které přesahuje dosah rozhodčí smlouvy apod. Nicméně toto ustanovení umožňuje, aby ta část rozhodčího nálezu, která není stížena vadou ve smyslu tohoto ustanovení, mohla být uznána a vykonána, ovšem pod podmínkou, že může být oddělena od ostatních částí rozhodčího nálezu, jež trpí vadou.

Ad d) Jak uvádí odborná literatura, nejčastěji půjde o případ, kdy by se rozhodčího řízení účastnil a podílel se na vydání rozhodčího nálezu rozhodce, který nebyl oprávněn vykonávat funkci rozhodce například proto, že nebyl nikým jmenován.²⁰¹ Pro posouzení této otázky je důležitá dohoda stran týkající se složení rozhodčího senátu a průběhu řízení. A v případě absence takové dohody vnitrostátní legislativa země, v níž se rozhodčí řízení konalo.

Ad e) Tomuto důvodu jsem se již částečně věnovala v kapitole 6.2. Odborná literatura považuje za účinné ty rozhodčí nálezy, proti nimž nemohou být uplatněny obvyklé odvolací prostředky a mohou být soudně vykonány.²⁰² Nejčastěji se bude pravděpodobně jednat o případy, kdy „v zemi původu“ rozhodčího nálezu probíhá řízení o jeho zrušení a dosud nedošlo k vydání pravomocného soudního rozhodnutí v této věci, případně došlo k odložení výkonu rozhodčího nálezu.

¹⁹⁹ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 198

²⁰⁰ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 199

²⁰¹ Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum, str. 45

²⁰² Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 202

Čl. V. odst. 2, NÚ zahrnuje ty případy možného odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu, kdy příslušný orgán země, kde se žádá o uznání a výkon rozhodčího nálezu sám zjistí,

- a) že předmět sporu nemůže být předmětem rozhodčího řízení podle práva této země;
nebo
- b) že uznání nebo výkon by byl v rozporu s veřejným pořádkem této země.

Jedná se o důvody, které by měl příslušný orgán státu (soud) zkoumat z úřední povinnosti, bez ohledu na návrhy stran.

První případ zahrnuje situaci, kdy je spor, v němž došlo k vydání rozhodčího nálezu, nearbitrabilní. Problematice arbitrability jsem se podrobně věnovala v kapitole č. 2. Strany sporu si tedy musí zodpovědět na otázku, zda jejich spor je arbitrabilní či nikoliv nejen na počátku rozhodčího řízení, nýbrž i v případě, že se dá předpokládat snaha o uznání a výkon rozhodčího nálezu v cizím státě. Úprava arbitrability se může v jednotlivých státech velmi lišit a jednotná úprava neexistuje. Z toho důvodu musí i ve fázi po vydání rozhodčího nálezu strana ve sporu úspěšná zvážit, zda vůbec bude možno dosáhnout uznání a výkonu rozhodčího nálezu ve státě, kde má např. povinný majetek, právě s ohledem na odlišný náhled na arbitrabilitu sporu v jednotlivých zemích.

Druhá situace se týká případů, kdy by uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu byl v rozporu s veřejným pořádkem země, kde je o takové uznání a výkon žádáno. Posouzení, zda by uznáním a výkonem cizího rozhodčího nálezu došlo v konkrétním případě k porušení veřejného pořádku, je věcí rozhodujícího soudece. Odborná literatura uvádí některé důvody, které by mohly spadat pod tento institut:²⁰³

- Nedostatek nestrannosti rozhodce:

Jedná se o klíčovou zásadu celého rozhodčího řízení. Aby mohlo být uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odepřeno, je nutné, aby skutečně došlo k porušení zásady nestrannosti.

²⁰³ čerpáno zejména z: Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 203

- Strana nemohla realizovat svá základní procesní práva:
Jde o situace, kdy např. strana neměla možnost aktivně v řízení hájit svá práva, neboť nebyla vůbec uvědoměna o existenci řízení apod.
- Jiné případy porušení procesních zásad:
Zde se musí jednat o zjevné porušení procesních pravidel (př. zadržení svědka, vydání rozhodčího nálezu ovlivněného trestným činem rozhodce atd.).
- Nedostatek odůvodnění:
Tento důvod se nedá považovat za zcela jednoznačný. Některé právní řády odůvodnění rozhodčího nálezu nevyžadují, případně ponechají tuto otázku v dispozici stran (jako např. ZRR).

V rámci tohoto ustanovení se odborná literatura zmiňuje o problematice lex mercatoria a otázce odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu na něm postaveném. Podle převažující praxe rozhodování na základě lex mercatoria není považováno v rozporu s veřejným pořádkem.²⁰⁴

²⁰⁴ Rozehnalová N.: Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátních obchodním styku, Praha 2002, ASPI, str. 204

ZÁVĚR:

Na závěr této práce bych ráda shrnula některé její základní body:

Rozhodčí řízení je projednávání a rozhodování určitých zákonem definovaných druhů sporů nezávislou a nestrannou osobou či osobami (rozhodci), jejichž pravomoci se strany dobrovolně podřídily, a které směřuje k vydání závazného a vykonatelného rozhodnutí. Tento postup je regulován vnitrostátními právními předpisy a mezinárodními úmluvami. V České republice je základním vnitrostátním právním předpisem zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, který vymezuje okruh arbitrabilních sporů, rozhodčí smlouvu, práva a povinnosti rozhodce, samotný průběh rozhodčího řízení a vynesení rozhodnutí, ustanovení o poměru k cizině apod.

Důležitou otázkou je arbitrabilita sporu, která je nezbytnou podmínkou pro možnost podrobení sporu k projednání a řešení v rámci rozhodčího řízení. Arbitrabilita bývá definována vnitrostátními právními úpravami rozhodčího řízení. V České republice arbitrabilitu sporu upravuje § 2 ZRŘ. Aby bylo možné spor projednat a rozhodnout v rámci rozhodčího řízení, musí se jednat o spor majetkový (nikoliv však spor o výkon rozhodnutí či spor vzniklý z provádění konkurzu a vyrovnání), tento spor musí být řešitelný (přímo) před soudy obecnými a současně ohledně tohoto sporu by strany mohly uzavřít smír.

Pouhá skutečnost, že spor je možné zhodnotit jako arbitrabilní, nepostačuje k tomu, aby takový spor mohl být skutečně v rámci rozhodčího řízení projednán a rozhodnut. Mezi stranami musí být uzavřena platná rozhodčí smlouva, pokud se ovšem nejedná o obligatorní arbitráž. Rozhodčí smlouva obsahuje závazek stran podrobit své spory z určitého právního vztahu k projednání a rozhodnutí v rámci rozhodčího řízení ad hoc nebo institucionálního. Můžeme rozeznat tři typy rozhodčích smluv: smlouvu o rozhodci, rozhodčí doložku a neomezený kompromis.

Rozhodce je osobou, bez níž by se rozhodčí řízení uskutečnit nemohlo. Právě možnost volby rozhodce stranou či k tomu oprávněnou osobou představuje významný rozdíl a zároveň výhodu oproti řízení před soudy státními. „Kvalita“ rozhodce může významně ovlivnit průběh rozhodčího řízení. Většina vnitrostátních právních úprav stanoví jako požadavek na výkon

funkce rozhodce pouze zletilost a plnou způsobilost k právním úkonům, přičemž rozhodcem může být i cizí státní příslušník.

Při projednávání a rozhodování sporů ze soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem dochází ke střetávání různých právních řádů, a proto i otázka rozhodného práva je bezesporu důležitou součástí mezinárodního rozhodčího řízení. Rozhodné právo se v rámci tohoto řízení objevuje ve třech podobách: jako právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu, právo, kterým se řídí rozhodčí řízení a právo rozhodné pro meritum projednávaného sporu.

Jedním z cílů rozhodčího řízení je vydání rozhodčího nálezu, který by byl vykonatelným exekučním titulem. Není-li rozhodčí nález splněn stranou povinnou dobrovolně, strana ve sporu úspěšná může přistoupit k nucenému výkonu rozhodčího nálezu. V případě mezinárodní obchodní arbitráže může nezřídka docházet k situacím, kdy se majetek povinného nachází v jiném státě, než je stát, v němž byl rozhodčí nález vydán. K jedné z kladných stránek mezinárodní obchodní arbitráže patří také snadnější postup při uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů. K uznání může dojít buď cestou mnohostranných mezinárodních úmluv, kde klíčovou roli sehrává „Newyorská úmluva“, cestou dvoustranných úmluv a rovněž cestou vnitrostátní právní úpravy.

Mezinárodní obchodní arbitráž je bezesporu aktuálním tématem a domnívám se, že ještě větší míra využívání tohoto způsobu řešení sporů v budoucnu by byla jistě ku prospěchu věci. Sporů řešených před státními soudy by mohlo být méně, tím by došlo i ke zkrácení délky řízení před nimi. Rovněž důvěra stran ve vymahatelnost práva by tím mohla být zvýšena. K tomu je však zapotřebí, aby reputace rozhodčího řízení byla permanentně zlepšována a především aby se rozšířilo co možná nejvíce povědomí o tomto způsobu řešení sporů mezi obchodní veřejností. V neposlední řadě pokládám za vhodné možnost podrobit co nejširší okruh sporů k projednání a řešení v rámci rozhodčího řízení. Vzhledem ke stále komplikovanějším mezinárodním obchodním transakcím se dá očekávat, že sporů mezi subjekty těchto transakcí bude spíše přibývat. Z tohoto důvodu se domnívám, že rozhodčí řízení má (nejen) v této oblasti velký potenciál a věřím proto, že jeho rozvoj bude dynamický i v následujících desetiletích.

SEZNAM LITERATURY:

- Bělohávek, A.:** Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 1.vydání, Praha 2004, C.H.Beck
- Bureš, J. a kol.:** Občanský soudní řád, Komentář – 1.díl, 6.vydání, Praha 2003, C.H.Beck
- Forejt, A.:** Řešení sporů v rozhodčím řízení, Praha 1995, Prospektrum
- Kučera, Z.:** Mezinárodní právo soukromé, 4.vydání, Brno 1999, Doplněk
- Kučera Z., a kol.:** Úvod do práva mezinárodního obchodu, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk
- Lew J. D. M., Mistelis L.A., Kröll S.M.:** Comparative International Commercial Arbitration, The Hague 2003, Kluwer Law International
- Oppetit, B.:** Théorie de l'arbitrage, 1er édition, Paris 1998, Presses Universitaires de France
- Poudret, J.-F., S. Besson, S.:** Droit comparé de l'arbitrage international, Genève 2002, Schulthess Médias Juridique SA
- Raban, P.:** Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí, Praha 2004, C.H.Beck
- Redfern A., Hunter M.:** Law and practice of international commercial arbitration, Third edition, London 1999, Sweet&Maxwell
- Rozehnalová, N.:** Mezinárodní právo obchodní II.díl Řešení sporů, Brno 1999, Masarykova univerzita
- Rozehnalová, N.:** Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku, Praha 2002, ASPI

Růžička, K.: Mezinárodní obchodní arbitráž, Praha 1997, Prospektum

Růžička, K.: Právní otázky obchodování se zahraničím, Ostrava 1998, Montanex

Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, 2.vydání, Plzeň 2005, Aleš Čeněk

Růžička, K.: Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Dobrá Voda 2003, Aleš Čeněk

SEZNAM ČLÁNKŮ Z ODBORNÝCH PERIODIK:

- Bělohlávek, A.:** Arbitrabilita sporů, Právní rozhledy, 3/2003
- Bělohlávek, A.:** Druhá instance v rozhodčím řízení, Právní zpravodaj, ročník 4, 6/2003
- Bělohlávek, A.:** Místo konání rozhodčího řízení, Právní zpravodaj, ročník 5, 3/2004
- Bělohlávek, A.:** Nové směry v rozhodčím řízení a při řešení sporů z mezinárodního obchodního styku, Právní rádce, 2/2004
- Bělohlávek, A.:** Právo použitelné na řízení před rozhodci, Právo a podnikání, 11/2005
- Bělohlávek, A.:** Rozhodčí řízení na Slovensku – srovnání s českou praxí, Právní rádce, 2/2004
- Bělohlávek, A.:** Řešení sporů a rozhodčí řízení on-line, Právní rádce, 7/2004
- Bělohlávek, A.:** Vznik rozhodčí smlouvy a oprávnění rozhodců, Právní zpravodaj, ročník VI, 7/2005
- Dobiáš, Petr a Pavel.:** Arbitrabilita sporů týkajících se nemovitostí podle platné právní úpravy ČR, Právník, 8/2005
- Hejda, J.:** Alternativní řešení sporů, Právní rádce, 4/2005
- Klein, B.:** Přednosti rozhodčího řízení, Právní rádce, 9/1999
- Likkias, L.:** Budoucnost mezinárodní obchodní arbitráže, EMP, ročník XII, č.1/2003
- Pauknerová, M.:** Rozhodčí řízení ve vztahu k zahraničí – otázky rozhodného práva, Právní rozhledy, ročník 11, 12/2003

Plch, D.: Alternativní způsoby řešení sporů v mezinárodním obchodním styku, Bulletin advokacie, 6-7/2001

Rozehnalová, N.: Institut zrušení rozhodčího nálezu v mezinárodním prostředí, Časopis pro právní vědu a praxi, ročník VI, 4/1999

Rozehnalová, N.: K uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, Obchodní právo, 2/2003

Rozehnalová N.: Právo rozhodné v řízení před mezinárodními rozhodci, Právník, č.11, ročník 139, 2000

Střelec, K.: K možnosti uznání a výkonu zrušeného cizího rozhodčího nálezu, Bulletin advokacie, 3/2004

Uhlíř, A.: Lze rozšířit využívání rozhodčího řízení?, Právní rádce, 3/2000